

nr. 5 / oktober 2018 – 80. årgang

GRÆNSEN

magasin om mindretal, sprog og kultur

TEMA:
GENFORENINGSHÅBET

SØREN ESPERSEN (DF):

“Jeg taler kun om
mit genforeningshåb,
når jeg bliver spurgt

LÆS SIDE 4

Rekordmange sydslesvigske
unge på efterskole

LÆS SIDE 32

Ny guidebog om Grundtvig

LÆS SIDE 34

GRÆNSEFORENINGEN
FOR EN ÅBEN DANSKHED

INDHOLD

3 LEDER

Af Jens Andresen

4 "JEG VILLE FORRÅDE MIG SELV, HVIS JEG IKKE HAVDE ET GENFORENINGSHÅB"

Interview med Søren Espersen, MF for Dansk Folkeparti

13 "HÅBER DU PÅ SYDSLESVIGS GENFORENING MED DANMARK?"

Bertel Haarder, Christian Jürgensen og Flemming Meyer svarer

14 "HÅBER DU PÅ NORDSLESVIGS GENFORENING MED TYSKLAND?"

Hinrich Jürgensen, Siegfried Matlok og Dieter Pust svarer

16 "GENFORENINGSHÅBET BRINGER DET DANSK-TYSKE FORHOLD I FARE"

Interview med grænselandsforsker Martin Klatt

18 KARL-OTTO MEYER HÅBEDE TIL DET SIDSTE

Interview med Mogens Rostgaard Nissen, forfatter til ny bog om Karl Otto Meyer

19 "DET BRÆNDENDE GENFORENINGSHÅB, DER BRÆNDTE UD"

Interview med Axel Johnsen, forfatter til ny bog om Grænseforeningen gennem 100 år

22 EJDERPOLITIKKEN KORT FORTALT

26 HISTORIEN BAG DIGTET OM DEN RØVEDE DATTER DER KOM FRELST TILBAGE

Af Christian de Fine Licht

29 KORT SAGT

30 "DET ER MIN DRØM AT BLIVE PRÆST I SYDSLESVIG"

Interview med Alena Strelow

32 "JEG VIL LEVE LIDT MERE SOM DANSKER"

Interview med Rocco Moritz Meier, Sydslesvig, der går på efterskole i Kerteminde

34 DE FREMMEDE IBLANDT OS

Uddrag af *Grundtvig rundt – En guide*, ny bog af Ove Korsgaard

38 ANMELDELSE: DEN SORTE DAG VED MOULIN-SOUS-TOUVENT

Af Christian Bruhn

40 THERKELSENS HJØRNE

44 FALDNE SØNDERJYDER MINDES I FRANKRIG

Foto: Wikimedia Commons

Håber danskerne og det danske mindretal i Sydslesvig stadigvæk på Sydslesvigs genforening med Danmark efter snart 100 år? Og hvad håber det tyske mindretal i Sønderjylland?

Læs tema om genforeningshåbet side 4-28

Alena Strelow:
"Det er min drøm at blive præst i Sydslesvig"

Læs side 30

Foto: Grænseforeningen

Bog om sønderjydernes sorteste dag under Første Verdenskrig

Læs side 38

Foto: Museum Sønderjylland

LEDER

GENFORENINGSHÅBET KAN ALDRIG BLIVE EN PLIGT FOR MINDRETALLENE

Af Jens Andresen

Vi står foran at skulle markere og festligholde 100-året for Sønderjyllands genforening med Danmark i 1920, og så rejser spørgsmålet sig, om de nationale mindretal nord og syd for grænsen stadig nærer et genforeningshåb, og om de har pligt til dette. At dette

overhovedet er værd at tale om, skyldes, at Søren Espersen, DF, der også er formand for Det Udenrigspolitiske Nævn, sidste år udtalte, at han håbede på et "Danmark til Ejderen". Et synspunkt han uddyber i et stort interview i dette nummer af magasinet Grænsen.

Et nationalt mindretal er jo kendetegnet ved at være en gruppe, der ved grænsedragningen ikke blev bosiddende i det moderland, som man ellers kulturelt følte sig knyttet til. En genforening med moderlandet for et sådant mindretal vil reelt kræve en geografisk ændring af grænsens beliggenhed. For et nationalt mindretal, der lever i fredelig sameksistens med den omgivende flertalsbefolkning, er begrebet genforening i hverdagen en absurd størrelse, som man normalt hverken vil eller nærer noget ønske om at give udtryk for.

Det vil tværtimod i hverdagen kolliderer med det at være en loyal samfundsborger i værtslandet, hvilket er en klar forudsætning for, at man som mindretalsmedlem kan forvente, at ligeberettigelse accepteres, når værtslandets offentlige midler skal fordeles.

Det er klart, at når man prøver at formulere, hvilken betydning begrebet genforening har for et nationalt mindretal, så bliver man også nødt til at forholde sig til, hvem mindretallet er i dag. Hvad er aktuelt mindretallets ønsker og forventninger til det fællesskab, som mindretallet er medlem af?

Om ordet genforening og tanker om en grænseflytning indgår i disse forventninger, afhænger helt klart af, hvem man spørger i mindretallet. Ligesom i enhver anden befolkningsgruppe ændrer håb og ønsker sig gennem

tiden. Den aktuelle debat i flere medier denne sommer om, at der er flere elever med tysk baggrund på de danske uddannelsesinstitutioner i Sydslesvig har netop været udtryk for dette.

“ Man er nødt til at forholde sig til, hvem mindretallet er i dag

Genforeningstanken eller genforeningshåbet er ikke noget, der pr. definition er vedvarende gennem historien. Genforeningshåbet i dag er langt snarere en opgave for historikerne, der kan beskrive, hvordan det var i fortiden og gerne drage paralleller til nutiden, hvor virkeligheden gudskelov ser helt anderledes ud med en mindretalsmodel i grænselandet, der berømmes i hele Europa.

I alt fald kan det aldrig nogensinde være sådan, at politikere har en særlig ret til at hævde, at et genforeningshåb er en forudsætning for at kunne være en del af et nationalt mindretal. Det må være den enkelte, der lever som borger i et flertalssamfund og samtidig er medlem af et nationalt mindretal, der frit kan gøre sig sine tanker om et eventuelt genforeningshåb og spørge sig selv, om det overhovedet er et efterstræbelsesværdigt mål i dag. Der skal ikke herske tvivl om, at svaret fra Grænseforeningens side er et klart nej. Derimod er det Grænseforeningens mål altid at bakke det danske mindretal i Sydslesvig op i ønsket om at leve så dansk en hverdag, som det er muligt for dem. ●

Jens Andresen er formand i Grænseforeningen

**TEMA:
GENFORENINGSHÅBET**

JEG VILLE FORRÅDE MIG SELV, HVIS JEG IKKE HAVDE ET GENFORENINGSHÅB

INTERVIEW Søren Espersen (DF) kom i politisk modvind i Tyskland, da han i et dansk tv-program i 2017 erklærede, at han håbede på et "Danmark til Ejderen". Magasinet Grænsen har mødt Søren Espersen, der er formand for Det Udenrigspolitiske Nævn, for at få ham til at uddybe sit synspunkt forud for markeringen af Genforeningen i 2020 ▶

Af Anna-Lise Bjerager
Foto: Thomas Tolstrup

For at finde frem til Søren Espersen (DF) og hans bindingsværksidyl på Sydsjælland skal man gennem Lundby med herregården Lundbygård. Her boede engang oprørslederen Svend Poulsen, kaldet Gøngehøvdingen. Han fik herregården af kong Frederik den Tredje som tak for sine dristige aktioner mod den svenske besættelsesmagt under Svenskekrigene i 1600-tallet. Det var rundt omkring i skov og krat i dette smukke sydsjællandske landskab, at snaphanerne, som Gøngehøvdingen tilhørte, holdt til.

Måske meget passende er det også her, 65-årige Søren Espersen har holdt til gennem 20 år med sin britiske hustru Yvette og deres fem børn, der nu alle er flyttet hjemmefra. Godt nok er den venlige og lune Søren Espersen, der er vellidt af de fleste på gangene på Christiansborg, ikke selv nogen oprører, bedyrer han. Men som tidligere pressechef i Dansk Folkeparti og i dag bl.a. udenrigspolitisk ordfører for sit parti og formand for Det Udenrigspolitiske Nævn, har han spillet en central rolle i dansk politik, lige siden han meldte sig ind i Fremskridtspartiet i 1992. Ikke mindst ved at sætte den politiske dagsorden for sit parti og nå avisforsiderne med slagkraftige budskaber. En evne, der har givet ham tilnavnet "spindoktorernes Godfather".

Alligevel havde Søren Espersen åbenbart forregnet sig den dag i februar. Det fortæller han, efter han har vist rundt i huset, som han selv har sat i stand, og vi har sat os ved havebordet ude på gårdspladsen med udsigt over markerne. Han har lidt modstræbende sagt ja til et interview med *magasinet Grænsen* om det oprør, han forvoldte, ikke mindst i de tyske medier, da han 23. februar 2017 lod sig interviewe af Siegfried Matlok i en tv-serie, "Tysklands valg – Europas skæbne", der blev sendt på DK4 forud for forbunds- dagsvalget i Tyskland.

I interviewet spurgte Siegfried Matlok, der er tidligere chefredaktør på det tyske mindretals avis, *Der Nordschleswiger*, i en jovial tone: "Har Dansk Folkeparti nogle territoriale krav over for Tyskland?". Her- til svarede Søren Espersen med et smil på læben: "Vi vil da gerne have et Danmark til Ejderen. Hvorfor skulle vi da ikke ville det? Det er da et håb og en drøm".

Udtalelsen blev mødt med bestyrtelse, ikke mindst syd for grænsen, hvor det tyske nyhedsbureau *dpa* og *Die Welt* og *Bild* skrev om sagen. "Dansker-parti vil tage Sild fra os", lød overskriften i *Bild*. Lars Harms, der er gruppeformand for SSW, Sydslesvigsk Vælgerforening, skrev i en kommentar: "Kravet om en grænserevision er forældet, urealistisk og en farlig leg med årtiers fred i grænseregionen. Hvis hr. Espersen mener, at det følsomme emne duer til selvprofilering, så har han ikke forstået noget som helst."

Fra dansk side endte sagen med, at udenrigsminister Anders Samuelsen (LA) udsendte en mail via den danske ambassade i Berlin til udvalgte tyske medier, hvor han lagde afstand til Søren Espersens udtalelse. "Som bekendt er det hverken Danmarks eller den danske regerings politik", lød det fra den danske udenrigsminister.

Søren Espersen ryster på hovedet ved tanken om de voldsomme reaktioner dengang.

"Jeg blev da fuldstændig overrasket over, at de tog sådan på vej, og jeg kan stadigvæk ikke forstå al den opstandelse over noget, som er så simpelt. Min gamle ven Matlok stillede mig et spørgsmål, og jeg svarede, ligesom jeg nu svarer dig, når du spørger. Jeg har ikke selv ønsket at tale om mit genforeningshåb. Og jeg har ikke nogen som helst intention om, at der skal være en ny grænsedragning. Det er væsentligt for mig at slå fast. Man må

skelne mellem genforeningshåbet og den realpolitiske virkelighed. Der er ikke tale om hær, fly og flåde. Men jeg ville da føle, jeg forrådte mig selv, hvis jeg ikke stod ved, at jeg har et genforeningshåb."

Det kan være svært at forstå, at du med din udtalelse ikke lægger op til en grænserevision. Du siger jo udtrykkeligt, at du ønsker et "Danmark til Ejderen", der er et fysisk sted syd for Dannevirke og nord for Elben, hvor Danmark har haft sin historiske grænse?

"Det er klart, at Ejderen er symbolet på danskheden i Sønderjylland. De gamle landsdele var Nørrejylland fra Skagen til Kongeåen, og så Sønderjylland fra Kongeåen til Ejderen. Det har allerede Saxo beskrevet. Men jeg har ingen problemer med at skelne mellem et genforeningshåb og en grænserevision. Og som jeg allerede har fastslået i kor med alle danske politikere: Grænsen ligger fast."

Du er selv journalist. Burde du ikke have forudset, at din udtalelse ville blive slået stort op i medierne?

"Nu var det jo hovedsageligt de tyske aviser, der reagerede. Og i de tyske aviser fornemmede man da også, at de tog det fra den humoristiske sider. Det kan godt være, at jeg burde have forudset det, men det havde jeg altså ikke. Jeg ved udmærket, at journalister slår tingene stort op, når de synes, der er belæg for det, og det skal de også. Jeg synes bare ikke, der var belæg for det."

Det danske mindretal reagerede også skarpt på din udtalelse?

"Det blev jeg faktisk ikke så overrasket over, for de er så følsomme over for alting. Det danske mindretal i Sydsles-

Søren Espersen bor i Køng på Sydsjælland, hvor oprørslederen Svend Gønge holdt til under Svenskekrigene i 1600-tallet. Selv ser han sig ikke som oprører, selv om hans udtalelser om et "Danmark til Ejderen" i 2017 skabte en del oprør, især i de tyske medier: "Jeg blev da fuldstændig overrasket over, at de tog sådan på vej, og jeg kan stadigvæk ikke forstå al den opstandelse over noget, som er så simpelt", siger Søren Espersen, der mener, man bør skelne mellem genforeningshåbet og den realpolitiske virkelighed.

vig har lullet sig ind i en tanke om, at man endelig ikke må sige noget, der er historisk eller kulturelt betinget, og som kan fornærme tyskerne. Det forstår jeg simpelthen ikke. For jeg tror ikke, den almindelige tysker bliver fornærmet. Det er bare medierne, der går efter det sensationelle. Det tyske mindretal i Sønderjylland, som jeg har et meget udmærket forhold til – jeg var i en periode formand for Kontaktudvalget, der sikrer kontakten mellem det tyske mindretal og Folketinget – har aldrig nævnt det, og hvis de gjorde, er jeg ret sikker på, de ville grine af det. Faktisk er det tankevækkende, at jeg har et meget bedre forhold til det tyske mindretal i Sønderjylland end til det danske mindretal i Sydslesvig."

Findes der et genforeningshåb i Sydslesvig i dag, tror du?

"Jeg ved jo, at Karl Otto Meyer (1928-2016), der var chefredaktør på Flensborg Avis og et markant medlem af landdagen for SSW, nærede et genforeningshåb. Han var nok en af de sidste sydslesvigske ledere, der formulerede et genforeningshåb, og han oplevede jo også, at den nye generation af ledere i Sydslesvig var af en anden opfattelse."

"I det hele taget undrer jeg mig til stadighed over det danske mindretal i Sydslesvig. De er altid så sure, og det er årsagen til, at jeg simpelthen ikke kommer til Sydslesvig mere. For år tilbage oplevede jeg surhed dernede, da jeg deltog i De danske Årsmøder og holdt tale på

en skole. Der gav man udtryk for, at man ikke ønskede at have en racist som mig som taler."

"Det samme oplever Pia Kjærsgaard og Martin Henriksen, men de er mere standhaftige end mig. I 2001 blev Pia udsat for alvorlige trusler fra demonstranter, og ved Årsmøderne i år var det så Martin, der i Egernførde blev mødt af en flok forældre og børn, der slog paraplyer op, fordi de ville skærme sig mod hans udtalelser, som de sagde. Jeg synes, det er uanstændigt, og jeg savner, at ledelsen i det danske mindretal siger: Hvad bilder I jer ind. Der er tale om repræsentanter for det danske folkestyre. Opfør jer ordentligt."

"Også når det gælder dansk pas til sydslesvigere, er der surhed. Det var Dansk Folkeparti, der oprindeligt foreslog, at

Det danske mindretal i Sydslesvig har lullet sig ind i en tanke om, at man endelig ikke må sige noget, der er historisk eller kulturelt betinget, og som kan fornærme tyskerne. Det forstår jeg simpelthen ikke

► dansksindede sydslesvigere skulle have lettere adgang til dansk pas, selvom de bor i udlandet. Jeg havde egentlig troet, det danske mindretal ville tage imod det med kyshånd. Men nej. De blev sure, lige som de plejer, når Dansk Folkeparti er involveret. Jeg forstår det simpelthen ikke.”

En oplagt forklaring kunne være Dansk Folkepartis flygtninge- og indvandrerpolitik. Det danske mindretal bor i Tyskland, hvor man har en anden tilgang til højrefløjen, herunder Alternative für Deutschland, som man mange steder ikke ønsker at samarbejde med?

“Ja, det er meget muligt. Men at man er uenig politisk er ingen undskyldning. Og i øvrigt: Ud over at det er dårlig opførsel

Søren Espersen er ”i høj grad” bekymret for den overordnede politiske udvikling i mindretallet: ”Jeg vil ikke anklage nogen. Men en person som den tidligere slesvig-holstenske justitsminister, Anke Spoorendonk, har haft en afgørende betydning for den politiske linje i SSW. Det er en linje, der ikke har meget til overs for danskheden og slet ikke for en etisk fordring om et genforeningshåb”, siger han.

meget tysk på de danske skoler. Jeg synes, det må være en evig bestræbelse, at man på de danske skoler i Sydslesvig taler så meget dansk som muligt. Her må den enkelte skoleleder træde i karakter og give et vink med en vognstang: Lær dansk eller vælg en anden skole. Men når det er sagt, tror jeg ikke på en model, hvor man smider børn ud af skolerne, hvis deres forældre ikke vil lære dansk.”

Så du undsiger din egen partifælle?

”Nå, ja. Selv om man tilhører samme parti, kan der jo godt være nuanceforskelle.”

Hvis vi lige vender tilbage til genforeningshåbet. Du er også formand for Det Udenrigspolitiske Nævn. Hvor går grænsen for, hvor langt du kan gå som formand i forhold til et så ømtåleligt emne?

”Nu mener jeg så ikke, at det at udtrykke et genforeningshåb er et ømtåleligt emne. Det er et personligt håb, som man sagtens kan nære samtidig med, at man er formand for Det Udenrigspolitiske Nævn. Jeg går ikke rundt med forskellige kasketter. Det gør jeg altså ikke.”

”Når Det Udenrigspolitiske Nævn er i udlandet, er jeg som formand utrolig diplomatisk og beleven og sørger for, at det hele kører. Når Danmark får gæster fra Saudi-Arabien, som vi havde i september måned, modtager jeg dem med stor begejstring. Jeg har endda engang fået en krammer af en Hamas-mand. Men jeg må have lov at have mig selv med i det, der sker, hele tiden, ellers giver det ingen mening for mig. Jeg forbeholder mig retten

til at give udtryk for min holdning, både når det gælder Israel-Palæstina konflikten, islamisme i Europa og også genforeningshåbet.”

”Jeg er i øvrigt også leder af Hjemmeværnet. Hvis jeg havde sagt: Nu marcherer vi sydover, kunne jeg forstå, der var blevet ballade.”

Var der ingen politikere på Christiansborg, der reagerede på din udtalelse om Danmark til Ejderen?

”Nej. Allerhøjest var der et par stykker, der grinte lidt og sagde noget i retning af: Nå, nu har du nok været ude med riven igen, Søren. I dansk parlamentarisme er der en vilje til at forstå hinanden, som er helt unik. Vi har det godt med hinanden på trods af politisk uenighed, og der hersker et frirum. Mine kolleger på Christiansborg ved godt, at jeg ikke er idiot, og at jeg nok har tænkt lidt over det, jeg siger, selv om det i den aktuelle sag blev slået større op, end jeg synes, der var belæg for.”

Ejderpolitikken, der var aktuel i forbindelse med De Slesvigske Krige, Første Verdenskrig og tiden under og lige efter Anden Verdenskrig, gik ud på, at Danmarks historiske grænse ved floden Ejderen mellem Slesvig og Holsten skulle genoprettes. Efter Anden Verdenskrig var Ejderpolitikken epoke reelt forbi. Men i 2006 var det din partifælle Søren Krarup, der kaldte genforeningshåbet for ”en etisk fordring, der gav danskheden i Sydslesvig substans og kontur”, og nu er det dig, der taler om ”Danmark til Ejderen”. Hvorfor bliver I i Dansk Folkeparti som de eneste ved med at tale om et genforeningshåb?

at demonstrere mod folkevalgte gæster ved Årsmøderne, er jeg i høj grad bekymret for den overordnede politiske udvikling i mindretallet. Jeg vil ikke anklage nogen. Men en person, som den tidligere slesvig-holstenske justitsminister, Anke Spoorendonk, har haft en afgørende betydning for den politiske linje i SSW. Det er en linje, der ikke har meget til overs for danskheden og slet ikke over for en etisk fordring om et genforeningshåb.”

Hvis vi holder os til dine egne partifæller, så har Martin Henriksen foreslået, at børn skal kunne smides ud af de danske skoler i Sydslesvig, hvis deres forældre ikke vil lære dansk. Hvad mener du om det?

”Martins forslag kommer jo i den standende debat om, hvorvidt der tales for

Søren Espersen og hans familie har haft sommerhus i Skåne. ”Jeg har da også langt ude i periferien en slags genforeningshåb om, at Skåne, Halland og Blekinge en dag skal blive dansk igen, lige så vel som mit genforeningshåb gælder Sydslesvig. Det er et håb, som kan forekomme absurd. Vi kender jo Sverige og Tyskland som vores allerbedste venner. Men vi, som kender historien, ved, at grænserne i Europa har ændret sig gennem historien, og det vil de fortsætte med”, siger Søren Espersen.

► ”Jeg taler kun om mit genforeningshåb, når jeg bliver spurgt. At jeg har et genforeningshåb skyldes kort sagt, at jeg vil være tro over for mig selv og mit lands historie. Min familie og jeg har haft sommerhus i Skåne. Tabet af Skånelandene var en markant større katastrofe for Danmark end tabet af Sønderjylland. Skånelandene var dansk kerneland, mens

”Jeg forstår simpelthen ikke, hvorfor det skulle være så kontroversielt at nære et genforeningshåb. Hvis man tænker på perioden 1864 til 1920, var der folk som Henrik Pontoppidan og Holger Drachmann, der kom vældig i fedtefadet, fordi de gav udtryk for, at de gerne ville have hele Slesvig tilbage. Det endte med kun at blive Nordslesvig, der kom tilbage til

Danmark efter folkeafstemningerne i 1920. Men sagen er jo, at der efter 1920 ikke var nogen, der var kede af at synge Henrik Pontoppidans sang ”Det lyder som et eventyr” om den røvede datter, der var kommet frelst tilbage. Sådan skifter tiderne, og det har vi grund til at tro, at de vil blive ved med. Jeg forbeholder mig alene retten til at bevare et håb. Jeg har jo

I det hele taget undrer jeg mig til stadighed over det danske mindretal i Sydslesvig. De er altid så sure, og det er årsagen til, at jeg simpelthen ikke kommer til Sydslesvig mere

Slesvig og Holsten har haft en langt mere omtumlet historie. Jeg har da også langt ude i periferien en slags genforeningshåb om, at Skåne, Halland og Blekinge en dag skal blive dansk igen, lige så vel som mit genforeningshåb gælder Sydslesvig. Det er et håb, som kan forekomme absurd. Vi kender jo Sverige og Tyskland som vores allerbedste venner. Men vi, som kender historien, ved, at grænserne i Europa har ændret sig gennem historien, og det vil de fortsætte med.”

også et håb om at komme i paradiset, når jeg dør”, siger Søren Espersen og fortsætter sarkastisk:

”Eller det må man måske heller ikke længere sige, uden at folk tror, man er fuldkommen idiot?”

Så genforeningshåbet har en religiøs dimension for dig?

”Ja, det har det da. Det handler jo om folkelige følelser, og alt det, vi har fået overleve-

ret. Lidt teatralisk kan man sige: Hvis man holder op med at tænke Danmark, så er det slut med Danmark. Min far var skoleinspektør og degn i Himmerland. Han fortalte mig og mine fem søskende om Danmarks historie. Sådan havde hans far gjort før ham. Mine børn har også været tvangsindlagt til at høre på mig, når jeg har fortalt, og jeg er så heldig, at de faktisk har hørt efter og fastholdt en interesse for Danmarkshistorien i deres voksenliv. Hvis

jeg i det nu så berømte interview på DK4 havde sagt, at jeg ikke havde et genforeningshåb, ville mine børn da blive meget forskrækkede og tænke: Nu rabler det da fuldstændigt for den gamle.”

Serberne brugte som bekendt også slaget ved Solsortesletten i 1389 og andre fortællinger og myter til at udbrede et bestemt nationalistisk budskab om Kosovo og den serbiske stat i tiden op til Jugoslaviens opløsning. Som dansk

politiker nærer du da ingen betænkeligheder ved at inddrage historien i forhold til et bestemt territorielt område, nemlig Sydslesvig, som i dag er tysk?

“Nej, for jeg ser patriotisme som noget positivt og noget, der binder os sammen som folk. Nogle vil helt sikkert sige: Jamen puster han da ikke bare til den nationalistiske ild. Det kan da godt være. Jeg ved jo ikke, hvordan folk reagerer.”

Som meget erfaren politiker og kommunikator ved du vel en hel del om, hvordan dine politiske udmeldinger bliver opfattet hos vælgerne?

“Det er klart. Men det får mig ikke til at tie stille, når det gælder en sag, som ligger mig så meget på hjerte. Man skal være tro over for sig selv. I sidste ende gælder det ens egen sjæls frelse.” ▶

► I 2020 markeres 100-året for Genforeningen med en række arrangementer i Sønderjylland og København, men også i det øvrige Danmark i løbet af et halvt år. Hvilke forventninger har du til markeringen?

“Jeg håber da, at Genforeningen vil blive fejret med brask og bram, og at både den

når det drejer sig om at benytte jubilæet til at markere de gode relationer mellem Danmark og Tyskland?

“Jeg må først sige: Jeg kunne sagtens glide ind i en forestilling om at være født ind i en tysk familie i Nordslesvig. Jeg kan sagtens forstå de tanker og følelser, man har som en del af det tyske mindretal i Danmark. At mange dengang har været kede af, at de nu pludselig boede på dansk jord. Der er helt sikkert blevet grædt i Tønder og Sønderborg, hvor der var mange tyske familier. Jeg kan også sagtens forstå, at det tyske min-

dretal ikke har den store grund til fest, men at de deltager, fordi de gerne vil vise deres gode vilje. Faktisk kunne det være interessant at vide, om det tyske mindretal nærer et genforeningshåb. Det vil jeg spørge dem om, næste gang vi ses.”

“For min skyld kunne man godt benytte denne anledning med markeringen af 100-året for Genforeningen til at sætte flere tysksprogede vejskilte op i Sønderjylland. Mit parti vil nok sige noget andet. Men jeg forstår da godt, at medlemmerne af det tyske mindretal gerne vil se skilte på deres eget sprog. Jeg er da også glad, når jeg kører nordpå på de tyske motorveje og kan se et skilt, hvorpå der står “Aabenraa”. Det synes jeg er udmærket. Det er med til at vise, at dette er en grænseegn, hvor man kan finde ud af at tale og leve sammen.”

“Jeg har fuld respekt for det tyske mindretals måde at anskue historien på, og jeg kunne sagtens sætte mig ind i en tankegang, hvor Danmarks grænse sluttede ved Kongeåen. Det væsentlige er, at vi viser respekt for hverandres måde at anskue historien på, og kan sætte os

i hinandens sted. Man skal ikke gemme det væk og sige: Nu glemmer vi, at vi engang ikke kunne fordrage hinanden. Hvis man gør det, så går det galt.”

Du har i et tidligere interview udtalt, at den dansk-tyske grænse ikke skal flyttes. “Men hvordan det bliver om 15 generationer, det kan jeg af gode grunde ikke vide”, har du sagt. Det lyder for mig som en trussel. Lidt som når radikale muslimer svarer på, om de ønsker Sharia indført i Danmark?

“Jeg har da forståelse for den radikale muslim. For ham vil det da være vidunderligt at få indført Kalifatet i Danmark og resten af Europa. Jeg har så i den sammenhæng et andet håb for Danmarks fremtid: At Danmark stadig er et kristent land, og at vi lever i fred med vores naboer, herunder ikke mindst Tyskland.” ●

Jeg forbeholder mig alene retten til at bevare et håb. Jeg har jo også et håb om at komme i paradys, når jeg dør

danske dronning og den tyske forbundspræsident vil deltage i festlighederne. Det tror jeg, der er gode muligheder for. For min skyld må der også gerne være tyske soldater til stede, ligesom der har været tyske soldater fra Landeskommando Schleswig-Holstein til stede ved den traditionsrige mindehøjtidelighed på Dybbøl Banke 18. april gennem flere år. Det kan oven i købet være, at jeg selv kommer til Sønderjylland for at være med til festlighederne, hvis jeg bliver inviteret.”

Ifølge det kommissorium, der er udarbejdet af bl.a. Statsministeriet i forbindelse med regeringens deltagelse i Genforeningsjubilæet, skal styregruppen for jubilæet bl.a. undersøge “muligheden og hensigtsmæssigheden af til lige at benytte jubilæet til på passende vis at markere de gode relationer mellem Danmark og Tyskland”. Tilbage står at der er tale om to forskellige nationale fortolkninger af den samme begivenhed, hvilket også afspejler sig i sproget: På tysk er der traditionelt blevet talt om “indlemmelsen” eller “afståelsen” af Nordslesvig. Hvilke forventninger har du,

SØREN ESPERSEN, født i 1953 i Himmerland, gift med Yvette Kim Fay Espersen. Parret har fem børn. Søren Espersen, der er uddannet journalist og tidligere pressechef for Dansk Folkeparti, har været medlem af Folketinget for Dansk Folkeparti siden 2005 og næstformand siden 2012. Han er formand for Det Udenrigspolitiske Nævn og kommitteret i Hjemmeværnet siden 2017. Søren Espersen har skrevet en række bøger, herunder *Danmarks fremtid – dit land, dit valg*, 2001, sammen med bl.a. Ulla Dahlerup, *Valdemar Rørdam – Nationalskjald og landsforræder*, 2003, og *Israels selvstændighedskrig – og de danske frivillige*, 2007.

TEMA: GENFORENINGSHÅBET

I 2020 markeres 100-året for Nordslesvigs genforening med Danmark. Har du et genforeningshåb, når det gælder Sydslesvigs genforening med Danmark?

Foto: Johannes Jansson Norden

Bertel Haarder, MF for Venstre

Fortalt til Anna-Lise Bjerager

Det ærlige svar er nej. Min gamle far som var forstander på Rønshoved Højskole (Hans Haarder 1905-1990), sagde altid, at man aldrig skal sige aldrig. Han mente, at det var i strid med folkenes selvbestemmelsesret, hvis man for tid og evighed udelukkede Sydslesvigs genforening med Danmark. Men det er jeg ikke enig med ham i, så svaret er nej af flere grunde. Først og fremmest fordi diskussionen kan forstyrre de harmoniske forhold i grænselandet. Efter min mening er alle diskussioner om eventuelle fremtidige grænseflytninger overflødige. Vi behøver jo bare at tænke på, hvad vi ville sige, hvis man fra tysk side talte om grænseændringer. Det ville vi helt sikkert ikke være så glade for. Det er noget, man ikke skal lege med. Jeg mener i den sammenhæng, at Søren Espersens udtalelse om, at han håbede på et Danmark til Ejderen, var helt unødvendig. Det kan godt være, at han i princippet havde ret i noget af det, han sagde. Men det var unødvendigt at rejse den debat.

**Christian Jürgensen, Rechtsanwalt,
formand for Det Sydslesvigske Samråd**

Fortalt til Anna-Lise Bjerager

Vi skal huske på, at Genforeningen findes i mange modeller, ligesom danskerne findes i mange modeller, som det hedder i Ebbe Kløvedal Reichs sang. Eksempelvis var København-Bonn Erklæringerne i 1955 en form for genforening, idet det danske mindretal i Sydslesvig, men også det tyske mindretal i Danmark, dermed fik en række rettigheder. Den årlige økonomiske støtte fra Danmark er også en form for genforening, idet den jo sikrer danske skoler og kulturinstitutioner hos os i Sydslesvig. Sidst, men ikke mindst har vi som dansksindede sydslesvigere nu mulighed for at få dansk statsborgerskab. For mig personligt er der en lille genforening forbundet med, at jeg nu kan få et dansk pas, hvilket jeg er i færd med at søge om. "Så længe I holder fast i os, så længe holder vi fast i jer", sagde daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) i 1999. Så længe det er en realitet, at Danmark og det danske mindretal gensidigt holder fast i hinanden, mener jeg ikke, at vi i det danske mindretal skal arbejde hen imod en genforening med Danmark. Jeg fandt derfor også Søren Espersens ord om "Danmark til Ejderen" lidt uoverlagte. Det er en helt vild drøm. Jeg som jurist ser mere nøgternt på det. Jeg tror ikke, det lige umiddelbart kan lade sig gøre, og det skaber heller ikke de helt store problemer for os i det danske mindretal at bo i Tyskland i en tid, hvor Europa vokser mere og mere sammen.

Flemming Meyer, formand for Sydslesvigsk Vælgerforening, SSW

Fortalt til Merlin Christophersen

Nej, jeg nærer ikke noget håb om en grænseflytning. Så længe vi i det danske mindretal har mulighed for at leve et dansk liv i Sydslesvig, er det fint med mig. Men du får mig aldrig til at sige, at grænsen ligger fast. For jeg holder principielt på folkenes selvbestemmelsesret. Den dag, der i Sydslesvig er flertal for en genforening med Danmark, så mener jeg, det ville være fornuftigt at flytte grænsen. I den henseende var jeg altid meget enig med min far (Karl Otto Meyer 1928-2016, formand for SSW og SSF og chefredaktør på Flensborg Avis, red.). Men der skulle være et overbevisende flertal for en grænseflytning, ellers skaber det bare uro. Så det er næppe noget, jeg, mine børn eller børnebørn kommer til at opleve. Jeg ville ikke have noget imod det, men det er ikke et håb. Og det er ikke sådan, at jeg på nogen måde prøver at overbevise nogen om at blive dansk. Jeg er national, og for mig er Danmark bedst. Men jeg er ikke en nationalist, der siger, at Danmark er bedst for alle. Så jeg er meget uenig med Søren Espersen, der siger, at mindretallet burde nære et genforeningshåb. Det mener jeg ikke, man kan måle mindretallet på, og for mig er det udtryk for en helt anden politisk dagsorden. Et genforeningshåb er en meget individuel ting.

GENFORENINGSHÅBET SET FRA TYSK SIDE

På dansk taler man om "Genforeningen" i 1920 og mener dermed Sønderjyllands genforening med Danmark. På tysk talte man i 1920 om "afståelsen" af Nordslesvig eller Nordslesvigs "indlemmelse" i Danmark. Både i Slesvig-Holsten og hos det tyske mindretal i Nordslesvig/Sønderjylland var utilfredsheden med grænsedragningen i 1920 stor. Der blev talt om "uretten fra Versailles", der skulle gøres god igen. I 1940 krævede det tyske mindretal en grænserevision, og der var en udbredt solidarisering med den tyske besættelsesmagt. Efter Anden Verdenskrig, den 22. november 1945, stiftedes Bund Deutscher Nordschleswiger med afgivelse af en loyalitetserklæring, hvori det tyske mindretal udtrykte deres loyalitet over for den danske grundlov og anerkendte grænsen af 1920.

I 2020 markeres 100-året for Nordslesvigs genforening med Danmark. Har du et genforeningshåb, når det gælder Nordslesvigs genforening med Tyskland?

Hinrich Jürgensen, formand for Bund Deutscher Nordschleswiger (BDN)

Fortalt til Anna-Lise Bjerager

Nej. Og det kan jeg sige på hele det tyske mindretals vegne, eftersom vi allerede i 1945 underskrev en loyalitetserklæring, hvormed vi anerkendte grænsen af 1920. I det tyske mindretal lever vi i god og fantastisk fordragelighed med den danske flertalsbefolkning, og derfor er der ingen grund til at håbe på en genforening med Tyskland. Jeg må dog sige, at jeg synes, det foreløbige program for Genforeningen i 2020 har meget fokus på en række historiske datoer og begivenheder og for lidt fokus på de hundredvis af historier

fra dengang. Eksempelvis blev min egen familie skilt ad i 1920, fordi halvdelen af familien stemte tysk, og den anden halvdel stemte dansk. 2020 bør handle om så meget andet end "genforeningen". En inddragelse af den tyske side kræver, at fokus bliver bredere og inddrager folkeafstemningerne og den fredelige grænsedragning samt mindretalsmodellen. Jeg har fuld forståelse for, at den officielle fejring foregår under overskriften "Genforeningen", men opmærksomheden bør i højere grad være på samarbejde, kultur, ungdom og fremtiden. Vellykkede eksempler på dette er det dansk-tyske venskabsår i 2020, og det samarbejde, som det danske mindretal i Sydslesvig og det tyske mindretal her i Sønderjylland har om at få anerkendt samlevet i grænselandet som immateriel kulturarv i UNESCO. Den slags kunne jeg godt tænke mig mere af. Jeg synes, vi skal holde fast i, at mindretalspolitik er fredspolitik. Grænselandet er et enestående eksempel på, at det kan lykkes. Jeg havde lidt svært ved at tage Søren Espersens udtalelse sidste år om "Danmark til Ejderen" alvorligt. Hvis man forfølger hans tankegang, ville der blive tale om et meget stort tysk mindretal i Danmark, og i visse områder ville mindretallet blive til et flertal.

Foto: Karin Riggelsen/Der Nordschleswiger

Siegfried Matlok, fhv. chefredaktør på *Der Nordschleswiger*

Fortalt til Merlin Christophersen

Nej, det har jeg ikke det mindste håb om. Og det har jeg aldrig haft. Man kan altid diskutere det demokratiske grundlag for afstemningen i 1920. Men grænsen har vist sig at være modstandsdygtig. Den holdt under Besættelsen og den holdt, da mange danskere håbede, at det tyske krigsnederlag i Anden Verdenskrig kunne føre til en ny grænseflytning mod syd. Så grænsen har vist sin duelighed, og i dag er den blevet et symbol på den fredelige sameksistens, den grænseoverskridende mentalitet og det europæiske udsyn i vores grænse-land. Derfor har jeg ingen forståelse for Søren Espersen, der, da jeg interviewede ham på *DK4*, som formand for Det Udenrigspolitisk Nævn, udtrykte et håb om Sydslesvigs genforening med Danmark. Hans partifælle Søren Krarup havde tidligere i 2006 udtrykt samme håb, og det har Dansk Folkeparti aldrig taget afstand fra. Så jeg tænkte, at jeg blev nødt til at spørge ham om det. Jeg kunne jo ikke vide, at hans udtalelse ville give sådan en genlyd i hele verden, hvor Dansk Folkepartis genforeningshåb blev taget op i den engelsksprogede presse, og jeg endda så det omtalt i et thailandsk medie. I udlandet blev man overrasket over et sådant krav, ønske, drøm, eller hvad man nu skal kalde det, fra dansk side. Hvis man kan finde på at sige den slags i et progressivt demokrati som Danmark, ringer alarmklokkerne.

For hvad kan man så ikke finde på i andre dele af verden? Når Tysklands største tabloidavis, *Bild*, skriver, at Søren Espersen vil have hele Slesvig, men øen Sild får danskerne ikke, så bliver det dog lidt pjattet. Og det er synd, for det burde diskuteres seriøst. Godt nok tog det danske mindretal afstand fra Søren Espersen, og mindretallene i det dansk-tyske grænse-land er i dag mindre nationalistiske end nogensinde, men samtidig oplever vi en styrkelse af nationalistiske tendenser i Europa. Så jeg spørger mig selv, hvor længe det kan holde? Og når selv ledende personer i mindretallene i vores grænse-land kan finde på at sammenligne deres eget udgangspunkt med Catalonien, som blandt andre Carsten Leth Schmidt (formand for det tyske mindretals parti, Slesvigsk Parti) og Anke Spoorendonk (SSW, fhv. justits-, kultur- og Europaminister i Slesvig-Holsten) har gjort det, så vidner det for mig om historieløshed og et udtryk for det, som H.P. Clausen (1928-1998, formand for Folketinget, generalkonsul i Flensborg, formand for Grænseforeningen) kaldte en vulkansk aktivitet i undergrunden – altså nationalistiske tendenser, som bare ikke kommer til udtryk i offentligheden. Jeg ser det som en frygtelig mangel på historisk forståelse, og jeg spørger mig selv: Hvad bliver det næste?

Foto: Privat

Dr. Dieter Pust, byhistoriker, Flensborg

Fortalt til Merlin Christophersen

Nej. For mig er det spørgsmål fuldstændig irrelevant. Siden grænsen blev fastlagt i 1920 har der på tysk side på intet tidspunkt været seriøse bestræbelser på at tage en flytning af grænsen mod nord op til diskussion. Personligt ser jeg også grænse-udragningen som afsluttet. Vi har en grænse, der er baseret på en folkeafstemning, og vi har mindretal på begge sider af grænsen, hvis rettigheder er sikret i København-Bonn Erklæringerne fra 1955. Derfor har jeg heller ingen forståelse for, at den danske folketingspolitiker Søren Espersen udtrykker et håb om en dansk genforening med Sydslesvig. Det er jo noget, som ikke engang det danske mindretal selv går ind for. Selvom der historisk har været polemik omkring en grænseflytning mod syd, er også dette spørgsmål i dag overflødigt. Faktisk lagde jeg ikke engang mærke til, at tyske medier som *Bild* og *Die Welt* skrev om Espersens udtalelser.

Interviewet med Dieter Pust har fundet sted på tysk og er oversat til dansk.

TEMA:
GENFORENINGSHÅBET

GRÆNSEREGIONSFORSKER:

“ GENFORENINGSHÅBET KAN BRINGE DET DANSK- TYSKE FORHOLD I FARE

Lektor Martin Klatt, Syddansk Universitet, kritiserer, at Søren Espersen (DF) formulerer, at han håber på et “Danmark til Ejderen”. “For det første er det urealistisk, og for det andet bringer det tvivl om Danmarks udenrigspolitik”, siger han

Af Anna-Lise Bjerager
Illustration: Claus Bigum

Når Søren Espersen og før ham Søren Krarup, begge Dansk Folkeparti, fra tid til anden nævner, at de håber på et “Danmark til Ejderen”, leger de med ilden. Genforeningshåbet bør ikke formuleres, da det kan bringe Danmarks forhold til Tyskland i fare.

Det mener Martin Klatt, der er lektor, mag.art, ph.d. ved Grænseregionsforskning på Institut for Statskundskab på Syddansk Universitet og forsker i mindretal og nationalisme og dansk-tysk historie.

“Jeg synes, det er hen i vejret, når man formulerer et genforeningshåb og mener, at det danske mindretal i Sydslesvig skal have genforeningshåbet som en del af deres identitet. For det første er det urealistisk, og for det andet bringer det tvivl om Danmarks udenrigspolitik. Hvis man skaber grobund for Sydslesvigs genforening med Danmark, sætter man jo spørgsmålstejn ved hele mindretalsmodellen, og bringer i princippet forholdet

mellem Danmark og Tyskland i fare”, siger han.

“TRANSNATIONAL GRÆNSELANDSBO”

Martin Klatt, der er født i Hamborg i 1964 af tyske forældre og har lært sig dansk som voksen, bor i dag i Flensborg, og hans børn har gået i dansk skole. Han mener, at snakken om genforeningshåbet ikke stemmer overens med den virkelighed, mindretallene lever i.

“Jeg ynder at kalde mig ‘transnational grænselandsbo’, og jeg tror, at flertallet i det danske mindretal har det lige som mig. Vi går ikke og håber på Sydslesvigs genforening med Danmark eller en grænserevision. Mindretallene udgør ikke et indkapslet parallelsamfund, og det har de aldrig nogen sinde gjort. Mindretallene indgår derimod på fornem vis i en symbiose med flertalsbefolkningerne”, siger han og giver udtryk for, at enhver jo kan “genforene sig” på individuelt plan.

“De medlemmer af det danske mindretal, der måtte nære et genforeningshåb, kan vælge at engagere sig i de danske skoler og foreninger. De kan også vælge at rejse til Danmark for at studere eller arbejde. Det er der mange unge sydslesvigere, der hele tiden gør. Danmark har ikke statsretligt nogen indflydelse på området. Men Danmark har stor kulturel indflydelse i Sydslesvig”, siger han.

FORVENTNING OM EN GRÆNSEREVISION EFTER 1945

Martin Klatt har skrevet kapitlet ‘Genforening eller mindretal 1945-1955’ i antologien *Sydslesvigs danske historie*. Heri gør han rede for, at der efter Anden Verdenskrig var et håb om, at Danmark nu også ville få Sydslesvig tilbage, efter at Nordslesvig var blevet dansk efter folkeafstemningerne i 1920. Genforeningshåbet efter Anden Verdenskrig bundede i en forestilling om den uret, Tyskland havde

"Det er en tysker, Kvik", sagde grisehandler Larsen i skikkelse af skuespilleren Buster Larsen i tv-serien *Matador*, og så undlod hunden Kvik at røre pølsen. Lige som i *Matador* er man med til at fastholde gamle fjendebilleder, når man taler om et genforeningshåb. "Det kan principielt bringe det dansk-tyske forhold i fare", siger grænselandsforsker Martin Klatt.

begået mod Danmark under besættelsen, og en forventning om, at de allierede ville svække eller endog opløse Tyskland for at forhindre en gentagelse af nazismens grusomheder.

"Det er svært at vide, hvor omfattende forventningerne om en grænserevision var efter Anden Verdenskrig. Men i Danmark kunne der så sent som i 1949-50 indsamles 800.000 underskrifter for Sydslesvigs genforening med Danmark. Det siger noget om, at der var temmelig stor folkelig opbakning på det tidspunkt."

"Imidlertid ønskede de danske politikere ikke en grænseflytning. "Grænsen ligger fast", sagde statsminister Vilhelm Buhl 9. maj 1945, og den holdning var der mange årsager til: Man var blandt andet klar over,

at Slesvig var et område, hvor der under krigen var blevet stemt på det nationalsocialistiske parti. Man ønskede ikke at føre en eventyrpolitik, der ville gøre det uoverskueligt for Danmark", siger han.

SLUT MED GENFORENINGSHÅBET

Martin Klatt vurderer, at det var tæt på at være endegyldigt slut med genforeningshåbet i 1955, da regeringslederne i henholdsvis Danmark og Tyskland underskrev København-Bonn Erklæringerne. Dog med enkelte undtagelser. Karl Otto Meyer, der var en kendt politiker i det danske mindretal, blandt andet som formand for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), nærede eksempelvis et genforeningshåb frem til sin død i 2016.

"København-Bonn Erklæringerne var jo den erstatning, det danske mindretal i Sydslesvig og det tyske mindretal i Sønderjylland fik. Man erstattede genforeningshåbet med en individuel selvbestemmelsesret. De dansksindede i Sydslesvig måtte indse, at Sydslesvig ikke kunne komme hjem til Danmark. Til gengæld fik de lov til at bestemme, om de ville være en del af det danske mindretal eller ej med de privilegier, der følger med i form af dansk støtte til danske skoler og kulturinstitutioner", siger Martin Klatt og fortsætter:

"I dag har vi i grænselandet efter alle parter opfattelse en mindretalsmodel, der fungerer fornuftigt. Det bør ikke udfordres." •

TEMA:
GENFORENINGSHÅBET

Foto: Lars Salomonsen

Karl Otto Meyer
(1928-2016).

KARL OTTO MEYER HÅBEDE TIL DET SIDSTE

Den sydslesvigske politiker og fhv. chefredaktør på *Flensborg Avis* Karl Otto Meyer (1928-2016) nærrede hele sit liv et genforeningshåb, og han nægtede at afgive en loyalitetserklæring over for den tyske stat

Af Merlin Christophersen

“Karl Otto Meyer var kendt for at have den holdning til grænse-spørgsmålet, at grænsen ikke ligger fast”, siger arkiv- og forskningschef Mogens Rostgaard Nissen, Dansk Centralbibliotek i Flensborg, der netop har færdiggjort en bog om den sydslesvigske politiker og fhv. chefredaktør på *Flensborg Avis* Karl Otto Meyer, der døde i 2016. Bogen udkommer til november.

Som medlem af den slesvig-holstenske landdag i årene 1971-1996 for mindretalspartiet Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) nægtede Karl Otto Meyer gentagne gange, at det danske mindretal skulle afgive en loyalitetserklæring over for den tyske stat, på samme måde som det tyske mindretal i Danmark havde gjort det over for den danske stat, kongen og grænsen i december

1945. Som chefredaktør gav han i årene 1963-1984 udtryk for sin holdning på lederplads i *Flensborg Avis*.

“En loyalitetserklæring ville jo betyde, at grænsen ligger fast. Som ung så Karl Otto en grænserevision som et realistisk mål, mens han i sine senere år ikke troede på en genforening i sin levetid. Men han var helt til det sidste optaget af folkenes selvbestemmelsesret, som også grænsen fra 1920 er baseret på. Og han talte indtil kort før sin død om det som en utopi, at tingene kunne udvikle sig, og der om tre til fire generationer kunne komme et dansk flertal i Sydslesvig og man til den tid gennem en ny folkeafstemning kunne få Sydslesvig tilbage til Danmark. Så på den måde håbede han på en genforening af Sydslesvig til det sidste”, siger Mogens Rostgaard Nissen. ●

**TEMA:
GENFORENINGSHÅBET**

DET BRÆNDENDE GENFORENINGSHÅB, DER BRÆNDTE UD

Forfatter Axel Johnsen, ph.d., der er afdelingschef i Viden & Samlinger ved Museum Sønderjylland, er i færd med at skrive en bog om Grænseforeningen, der kan fejre sit 100-års jubilæum i 2020. Han har indvilget i et smugkig i bogen og at løfte lidt af sløret for, hvordan genforeningshåbet er kommet til udtryk gennem de 100 år

Af Anna-Lise Bjerager

Et genforeningshåb er en diffus størrelse, for hvad betyder det egentlig? Hvordan koble 'håb', der er et abstrakt fænomen, sammen med 'Genforeningen', der var en begivenhed i Danmarkshistorien den 9. juli 1920, hvor de sønderjyske landsdele blev genforenet med Danmark i forbindelse med en grænserevision, der skete på baggrund af folkeafstemninger?

Axel Johnsen, der er cand.mag. i historie og tysk, ph.d. og afdelingschef i Viden & Samlinger ved Museum Sønderjylland, er den rette mand at spørge. Han har bl.a. skrevet bogen *Dannevirke-mænd og Ejderfolk. Den grænsepolitiske opposition 1920-1940*, i 2005, og er netop nu i gang med at lægge sidste hånd på en ny bog om Grænseforeningen, der kan fejre sit 100 års jubilæum i 2020 – samme år som Genforeningen vil blive markeret ved en række storstilede arrangementer i Sønderjylland og det øvrige Danmark.

Hans korte svar på spørgsmålet er, at der var danskere både nord og syd for grænsen, der mente, at grænserevisionen ikke var

omfattende nok: De ville have 'Sydslesvig hjem', hvilket betød en grænse ved Dannevirke eller ligefrem 'Danmark til Ejderen'. Mange af dem organiserede sig i Grænseforeningen, der blev stiftet 2. november 1920 som paraplyorganisation for de mange sønderjyske foreninger, der var blevet stiftet fra slutningen af 1800-tallet. De var optaget af 'det slesvigske spørgsmål' eller 'sagen', som det blev formuleret, og ville gerne være med

Og danskerne støttede op om 'det slesvigske spørgsmål'. Især i 1930'erne og i årene efter Anden Verdenskrig var tilslutningen stor: Grænseforeningen gik fra 33.000 medlemmer i 1920 til 200.000 medlemmer i 1949.

KULTURFOLK OG GRÆNSEFLYTTERE

Axel Johnsen forklarer, at genforeningshåbet har været mest fremherskende i perioder af historien, hvor Tyskland har ligget i ruiner.

"Når danskerne meldte sig ind i Grænseforeningen i tusindvis netop efter Første og Anden Verdenskrig, var det grundlæggende, fordi de ville hjælpe landsmænd i nød. Alle kunne blive enige om, at sydslesvigerne skulle have penge, fødevarer og kulturtilbud. Det var fællesnævneren i Grænseforeningen. At der så var nogle, der knyttede genforeningshåb til denne

støtte, blev ikke problematiseret internt i organisationen. Man lod hinanden være – af hensyn til 'sagen', som det hed. Denne overenskomst mellem kulturfolk

**Folk må jo håbe, hvad de vil,
og det gælder naturligvis
også for medlemmerne af
Grænseforeningen**

Axel Johnsen

til at støtte Grænseforeningens formål, der dengang gik ud på "med alle lovlige Midler, saavel aandeligt som materielt, at støtte og udvikle Danskheden syd for Grænsen".

Foto: Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Grænseforeningens hovedstyrelse forsamlet i Aarhus i 1929 med billede af Dybbøl Mølle i baggrunden. Nummer tre fra venstre (siddende) er rektor H.P. Hansen, der var formand for Grænseforeningen fra 1926 til sin død i 1942. Axel Johnsen fremhæver H.P. Hansen som en af de formænd, der havde succes med at finde en linje i krydsfeltet mellem et til tider meget aggressivt Tyskland, et stærkt defensivt Danmark og et mindretal i Sydslesvig, der hele tiden drømte om at komme hjem til Danmark.

► og grænseflyttere går som en rød tråd gennem Grænseforeningens historie”, siger Axel Johnsen.

Axel Johnsen mener, at Grænseforeningens skiftende ledere har haft succes med at finde en linje i krydsfeltet mellem et til tider meget aggressivt Tyskland, et stærkt defensivt Danmark og et mindretal i Sydslesvig, der hele tiden drømte om at komme hjem til Danmark. Han frem-

hæver især rektor H.P. Hansen, der var Grænseforeningens formand fra 1926 til 1942. Han havde været en ledende figur i det sønderjyske arbejde i København siden slutningen af 1800-tallet og nåede altså at opleve det slesvigske spørgsmål i tre-fire vidt forskellige versioner.

“Rektor H.P. Hansen var i sin inderste sjæl Dannevirke-mand. Men han vidste, at det var en forudsætning for hans

formandskab, at han ikke fabulerede om en historisk grænse ved Dannevirke eller Ejder. Havde han gjort det, f.eks. i 1930 eller i 1938, ville han have fået regeringen og de moderate i Grænseforeningen på nakken. En sådan udmelding ville have kostet ham formandsposten, og Grænseforeningen ville have mistet mange medlemmer”, fortæller Axel Johnsen og fortsætter:

“Efter Anden Verdenskrig var situationen en helt anden. Den danske regering erklærede 9. maj 1945, at den stod på selvbestemmelsesrettens grund, og at ‘grænsen ligger fast’. Samme dag, besluttede mindretalsledelsen i Sydslesvig sig for, at det tyske sammenbrud skulle være anledningen til, at Sydslesvig ‘kom hjem’. Afstanden mellem regeringens politik og mindretallets genforeningshåb, kom til at afspejle sig i Grænseforeningen i de næste mange år”, fortæller Axel Johnsen.

I bogen “For folkets frihed. Martin A. Hansen og besættelsen”, der netop er udkommet, har du skrevet kapitlet “Martin A. Hansen og Sydslesvigdebatten 1945-46”. Du skriver, at Martin A. Hansen, men også Erik Haunstrup Clemmensen, der senere skulle blive formand for Grænseforeningen, havde et ønske om, at Sydslesvig skulle løsrives fra Tyskland, og at modstandsbevægelsen skulle rykke frem til Ejderen. Du skriver også, at unge borgerlige modstandsfolk fandt sammen i illegale celler i Grænseforeningens regi. Kan du uddybe?

“Haunstrup Clemmensen var modstandsmand og 25 år gammel, da krigen sluttede. Som så mange andre, var han i krigens slutning dybt optaget af, hvordan Tyskland skulle bøde for sine forbrydelser, når krigen var slut. I Grænseforeningen var der mange, der tænkte lige som han: Når Tyskland havde kapitulert, skulle Danmark tag del i besættelsen af Tyskland ved at lade modstandsbevægelsen rykke ned til Ejderen. På befrielsesdagen dannede disse illegale celler Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945 og udsendte hurtigt en række flyveskrifter, herunder Haunstrup Clemmensens pjece ‘Sydslesvig frit!’ med det noget impulsive forslag. Det faldt jo pladask til jorden, da samlingsregeringen den 9. maj 1945 højtideligt erklærede, at grænsen lå fast.”

“Jeg er sikker på, at Haunstrup Clemmensen dengang ønskede, at han aldrig havde skrevet den pjece. Han blev kloget og fandt snart ud af, at det var helt urealistisk. Hvis der overhovedet var en vej frem mod genforeningen, måtte den betrædes mere elegant. Haunstrup Clemmensen brød med Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945 og gled tilbage mod Grænseforeningen. Han var formand fra 1966 til 1972, og han fik stor succes i en svær tid. Netop fordi han stod med begge ben på jorden”, siger Axel Johnsen.

Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945 eksisterer stadigvæk og havde indtil 1998 som formål “at støtte sydslesvigerne i deres ønske om, at de og landsdelen genforenes med Danmark”.

“FOLK MÅ HÅBE, HVAD DE VIL”

I løbet af 1950’erne blev Grænseforeningens ledelse stadigvæk konfronteret med tilkendegivelser om en grænserevision, fordi Grænseforeningens lokalforeninger var optaget af spørgsmålet, men det lykkedes for Grænseforeningens ledelse at indkapsle det, forklarer Axel Johnsen.

“Folk må jo håbe, hvad de vil, og det gælder naturligvis også for medlemmerne af Grænseforeningen. Men strategien fra Grænseforeningens side har i efterkrigstiden været noget i retning af: ‘Vi interesserer os for Sønderjylland og Sydslesvig, og vi arbejder for, at sydslesvigerne skal have et godt liv. Men vi begynder ikke at diskutere ‘det slesvigske spørgsmål’, for så bliver vi uvenner, og så splittes Grænseforeningen indefra”, siger han.

Axel Johnsen tror ikke, at der er mange danskere og heller ikke mange i det danske mindretal i Sydslesvig, der i dag nærer et genforeningshåb i lighed med Søren Espersen (DF) og foreslår i den forbindelse et tankeeksperiment.

“Man kan prøve at forestille sig, hvad

der ville ske, hvis en slesvig-holstensk højrefløjspolitiker ønskede sig et Tyskland til Kongeåen. Der ville komme et ramaskrig i Danmark”, slutter Axel Johnsen. ●

AXEL JOHNSEN, ph.d., afdelingschef i Viden & Samlinger, Museum Sønderjylland. Forfatter til en række bøger, herunder *Dannevirkemænd og Ejderfolk. Den grænsepolitiske opposition 1920-1940*.

Uffe hin Spage er en dansk sagnhelt, der er skildret hos bl.a. Saxo. Uffe hin Spage er den danske kong Vermunds søn. Vermund er gammel og blind og kan ikke kæmpe mod den udfordrende sakserkonge. Uffe skildres som den sløve og dorske yngling. Men pludselig vågner han op og tilbyder at kæmpe mod to saksere på én gang ved en holmgang på en ø i Ejderen. Med slægtsklenodiet, sværdet Skrap, besejrer han saksernes prins og dennes bedste kæmpe. "Det var Skrap, der klang", siger den blinde og glade far og rykker sig bort fra Ejderens vande, som han ville have begået selvmord i. Fortællingen er et centralt sagn i dansk nationalhistorie og er blevet brugt i det langvarige modsætningsforhold til tyskerne ("Danmark til Ejderen"), og Uffe er blevet tolket som en særlig dansk helt på linje med f.eks. Holger Danske.

Kilde: Den Store Danske Encyklopædi.

TEMA: GENFORENINGSHÅBET

EJDERPOLITIKKEN KORT FORTALT

Af Anna-Lise Bjerager

1842-1863: Den nationalliberale politiker, Orla Lehmann, der var optaget af danskheden i Slesvig (= Sønderjylland), formulerede den 28. maj 1842 'Ejderprogrammet', der gik ud på, at Danmarks sydgrænse skulle gå ved floden Ejderen, der løber mellem Slesvig og Holsten. Det skulle ske ved, at de tyske hertugdømmer Holsten og Lauenborg skulle udskilles af Det Danske Monarki, mens hertugdømmet Slesvig skulle være en fuldgyldig del

af Kongeriget Danmark. Slagordet lød "Danmark til Ejderen". Ejderprogrammet blev gjort til officiel politik med Novemberforfatningen af 1863.

1864: Efter nederlaget i 2. Slesvigske Krig tabte Det Danske Monarki de tre hertugdømmer Slesvig, Holsten og Lauenborg til Preussen og Østrig. Slesvig var hermed tabt, og den dansk-tyske grænse kom til at gå ved Kongeåen syd for Kolding.

1920: Efter Første Verdenskrig, hvor Tyskland led nederlag, blev Genforeningen af Nordslesvig med Danmark en realitet efter en række folkeafstemninger i de berørte områder i februar 1920. Resultatet blev den nuværende grænse. I Danmark gav resultatet af folkeafstemningerne anledning til debat, da mange ønskede en grænse ved Ejderen. Da man indså, at dette ikke lod sig gøre, dannede der sig en stor folkelig bevægelse, især samlet

Foto: Wikimedia Commons

i 'Flensborgbevægelsen', der krævede Flensborg indlemmet i Danmark. Dette var baggrunden for Påskekrisen, der opstod i slutningen af marts 1920, hvor den danske kong Christian den Tiende afskedigede regeringen Zahle.

1945-1949: Efter Anden Verdenskrig og Tysklands nederlag erklærede den socialdemokratiske statsminister Vilhelm Buhl, at "grænsen ligger fast". Erklærin-

gen blev støttet af et stort flertal i Folketinget. Imidlertid fortsatte kampen for et "Danmark til Ejderen" ikke mindst fordi det danske mindretal ønskede dette. Den danske statsminister Knud Kristensen (V) mente på trods af den officielle danske politik, at "Sydslesvig genvundet, det er kampens mål". Han forlod dansk politik i 1949, og Ejderpolitikken periode var hermed formelt set slut.

1949-1950: Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945 under ledelse af professor ved Landbohøjskolen, Lars Hansen Larsen, gennemførte en underskriftsindsamling, hvor 800.000 danskere skrev under på, at de ønskede en ny folkeafstemning om Sydslesvigs tilhørsforhold. Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945 arbejdede også for oprettelsen af danske skoler i det sydligste Sydslesvig mellem Dannevirke og Ejderen, hvor den danske stat ikke ►

Foto: Wikimedia Commons

Den nationalliberale politiker Orla Lehmann formulerede i 1842 Ejderprogrammet, der fik vidtrækkende betydning i dansk politik.

Skuffede flensborgere mødte spontant op i Krusaa den 15. juni 1920 for at møde kong Christian den Tiende, der var på vej i bil sammen med statsminister Niels Neergaard for at hilse på det nye, tyske mindretal i Tønder. Da kongen og statsministeren nåede frem til flensborgerne, steg kong Christian ud af bilen og sagde de senere så berømte ord: "I skal ikke blive glemt", som var en gentagelse af statsministerens ord fra hans tale på Dybbøl dagen før: "De skal ikke blive glemt". I dag står der en mindesten i Krusaa på de sted, hvor kongen mødte flensborgerne. "Forposten lever i Haabet!" og "Danske Flensborgere hilser Danmarks Konge!" står der på bannerne.

Foto: Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

"Hurtig udrykning. Gerda Christophersen gaar over Grænsen", lyder teksten på denne satiretegning af Valdemar Møller bragt i Blæksprutten, 1920.

- ønskede at oprette danske skoler. Ejder-skolen i Rendsborg og andre skoler blev oprettet med betydelig økonomisk støtte fra skibsreder A.P. Møller frem til dennes død i 1965.

1955: København-Bonn Erklæringerne af 29. marts 1955 fastlagde rettigheder og principper for henholdsvis det tyske mindretal i Nordslesvig og det danske mindretal i Sydslesvig. Erklæringerne har siden dengang været nævnt som den væsentligste faktor til en løsning af det slesvigske spørgsmål. Det danske mindretal var i udgangspunktet skeptiske over for København-Bonn Erklæringerne. Ikke mindst i lyset af at Tyskland var blevet optaget i Nato samme år. Først i

1960'erne ophørte det danske mindretal officielt med at argumentere for Sydslesvigs genforening med Danmark.

1995: Ved festlighederne i anledning af 75-året for Genforeningen blev der holdt en række taler på Dybbøl Banke. En af talerne var Heinrich Schultz, der var formand for Sydslesvigsk Forening (SSF) og Det Sydslesvigske Samråd. Han sagde bl.a.: "I dag kan jeg se, at afstemningsresultatet fra 1920 var rigtigt. Og det er også rigtigt og godt, at den kunne modstå de to forsøg, der blev foretaget, for at få den forandret. Det siger jeg også og især på baggrund af de mange krise- og krigsområder, vi har umiddelbart for vores egen dør i vores hus, Europa."

1998: Sydslesvigsk udvalg af 5. maj 1945 ændrede sine vedtægter, der indtil da havde lydt: "Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945 har til formål at styrke det danske folks vilje til indsats for Sydslesvig og sydslesvigerne; ... og at støtte sydslesvigerne i deres ønske om, at de og landsdelen genforenes med Danmark, såfremt et flertal af landsdelens befolkning ved en folkeafstemning har givet udtryk herfor". I dag er den kursiverede sætning slettet.

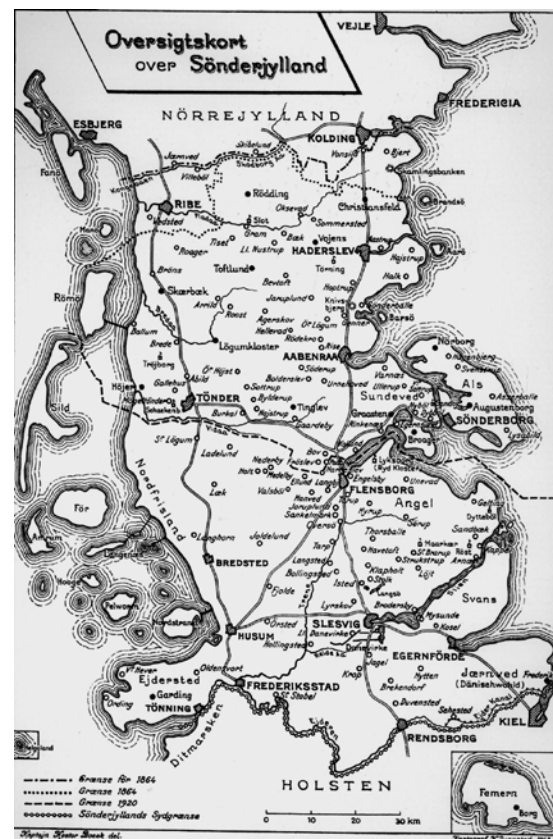
1999: Slesvig-Ligaen, der blev stiftet i 1920 under navnet Ligaen D.D.D., Danmark-Dannebrog-Dannevirke, ændrede sine vedtægter, der indtil da havde lydt: Slesvig-Ligaen, der i sit arbejde styres af genforeningshåbet, har som formål at støtte danskheden i

Foto: Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Professor Lars Hansen Larsen (til højre), der var formand for Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945, tog i 1949 initiativ til en underskriftsindsamling, hvor 800.000 danskere skrev under på, at de krævede en ny folkeafstemning om Sydslesvigs tilhørsforhold. Til venstre ses den socialdemokratiske statsminister Hans Hedtoft ved overrækkelsen af underskrifterne, der ikke fik regeringen til at ændre sin politik.

Kammerjunker Hector Boeck, der var formand for Ligaen D.D.D., der senere fik navnet Slesvig-Ligaen, tegnede dette oversigtskort over Sønderjylland/Slesvig i 1943.

Sydslesvig". I dag lyder det "Slesvig-Ligaen er stiftet *"med genforeningshåbet som grundlag"*. Slesvig-Ligaen har siden 1920 udgivet tidsskriftet *Thyras Vold*.

2006: Sognepræst Søren Krarup, der er tidligere MF for Dansk Folkeparti og medlem af Seksmandsudvalget, det nuværende Folketingets Sydslesvigudvalg, udtrykte til medierne, at han har et "genforeningshåb", hvilket han også i sit forfatterskab har givet udtryk for: "Sydslesvig er gammelt dansk land. Når der er 50.000 danskere syd for grænsen, så er det da et håb, at de bliver genforenet med deres eget folk. Det er indlysende", sagde han til Ritzau. Udtalelsen stødte på stærk kritik i det danske mindretal.

2013: Den nationalkonservative historiker Morten Uhrskov Jensen, der bl.a. skriver blogindlæg til Jyllands-Posten, blev valgt som ny formand for partiet Dansk Samling, der blev stiftet i 1936 og dengang havde mange modstandsfolk som medlemmer. "Dansk Samling ønsker fortsat, at Sydslesvig genforenes med Danmark, men det må ske med tilslutning fra den hjemmehørende befolkning", lyder det i dag på partiets hjemmeside.

2017: Søren Espersen, der er næstformand i Dansk Folkeparti og formand for Det Udenrigspolitiske Nævn, udtalte i et tv-program på DK4, at han håber på et "Danmark til Ejderen": "Det er da et håb og en drøm", sagde han. Udtalelsen skabte røre

i det danske mindretal i Sydslesvig og i de tyske medier. Udenrigsminister Anders Samuelsen (LA) skrev via den danske ambassade i Berlin til udvalgte tyske medier: "Som bekendt er det hverken Danmarks eller den danske regerings politik", lød det. ●

TEMA:
GENFORENINGSHÅBET

Mor Danmark
genforenes med sin
datter på broen
over Kongeåen. En
af de mest kendte
afstemningsplakater
forud for folke-
afstemningerne i
1920. Fremstillet
af maleren Joakim
Skovgaard.

HISTORIEN BAG DIGTET OM DEN RØVEDE DATTER, DER KOM FRELST TILBAGE

Den 11. november er det 100 år siden, Første Verdenskrig blev afsluttet, og sønderjyderne fik løfte om Genforening med Danmark. Forfatteren Henrik Pontoppidan skrev i de uger sit senere så berømte digt: "Det lyder som et eventyr". Læs Christian de Fine Lichts essay om digtets tilblivelse

Af Christian de Fine Licht

Kun en uge efter våbenstilstandsda-
gen, der markerede afslutningen
på Første Verdenskrig, kunne man
læse på Politikens forside den 18. no-
vember 1918: "Nordslesvig gives tilbage.
Tyskland anerkender Sønderjydernes
Selvbestemmelsesret. Fra Mødet i Gaar
i Aabenraa: Hanssen-Nørremølle giver

Meddelelse om et opsigtsvækkende Løftebrev fra Udenrigsminister, Dr. Solf.”

Krigsårene havde i det neutrale Danmark budt på dyrtid og rationeringer. Men værre var det gået i Sønderjylland, hvor mændene blev indkaldt til den tyske hær – og mange blev dræbt. Nu da freden endelig stod for døren, hærgede ovenikøbet den spanske syge, en influenzaepidemi, der tog livet af især unge mennesker. På denne dystre baggrund var udsigten til Sønderjyllands indlemmelse i Danmark et velkomment lysglimt. Så Danmark festede, ikke kun for afslutningen på krigen, men også for Sønderjylland – der så ganske uretfærdigt havde været tysk siden 1864. I løbet af få dage blev der udgivet tillæg til de store aviser med billeder og artikler om det tabte land, der nu skulle modtages med åbne arme: Sønderjylland var på vej hjem.

ET LEJLIGHEDSVERS, DER BEGEJSTREDE

Den kendte forfatter Henrik Pontoppidan, der året før havde modtaget Nobelprisen i litteratur, var lige så begejstret for Sønderjylland som alle andre. Nogle år forinden havde han f.eks. været på vandretur i Vestslesvig fra Husum til Ribe, og nu i 1918 gik der også kun få dage, før han blev opfordret til at skrive “nogle faa Linier” til Berlingske Tidendes juletillæg. Fra sin midlertidige bolig i Helsingør sendte han den 3. december digtet *Sønderjylland* til avisen: Han bemærker, at han har gjort det så kortfattet som muligt og forestiller sig, at det kan finde anvendelse som tekst til et billede af f.eks. Dybbøl Mølle.

Men digtet blev meget mere end det – det blev hurtigt aftrykt i mange aviser, kom med i sangbøger og der blev komponeret flere melodier til det. I sommeren 1920 skrev Pontoppidan til sin kone, at han blev ved med at modtage mange henvendelser om digtet: “Det er nærvæd at lyde for mig selv som et Eventyr, at jeg, som er saa lidt af en Lyriker, har formået at begejstre med et Lejlighedsvers.” Han har virkelig ramt en tone, som havde genklang blandt alle danske.

SVANELILLE OG HILLELIL

Motivet med den tabte datter, der vender hjem, blev også gengivet af Joakim Skovgaard på en af tidens kendteste plakater,

ligesom det går igen på flere monumenter til minde om Genforeningen.

Motivet stammer fra en folkeviser om den onde kæmpe *Rosmer*, der har røvet jomfru *Svanelille*. Hun kommer til sidst frelst tilbage til sin mor, fru *Hillelil*. Måske har Pontoppidan også haft i tankerne, hvordan han blot 20 år tidligere i Politiken kommenterede prins Christians forlovelse med prinsesse Alexandrine: “Til Erstatning for Sønderjylland, som [tyskerne] berøvede os ... overlader de os her af egen fri Vilje en ung og sikkert ædel og indtagende Prinsesse til evig Arv og Eje.”

Henrik Pontoppidan og med ham så mange andre mente, at hvis Sønderjylland blev betalt med noget for noget, så besad man landet med større ret: At Tyskland skulle betale det med en prinsesse var ironisk, men at det nu blev dansk, betalt med løsepenge i form af seks tusind unge sønners liv, var blodig alvor: Tanken gjorde det muligt at se en mening med de store tab i krigen.

At vi i Danmark havde retten på vor side

forhindrede ikke Pontoppidan i at glæde sig over, at den forestående Genforening blev forkyndt som “Løfteord af Frænder”: Drømmesynet var, at Dannebrog allerede til sommer, igen blev hejst over Dybbøl Banke. I hvert fald en enkelt stenhugger var ligeså hurtig i aftrækket og leverede et mindesmærke for genforening i 1919 (på torvet i Ærøskøbing) Men processen trak ud, og da der netop i sommeren 1919 var tale om, at Bing og Grøndahl skulle lave en platte med sangteksten, ønskede Pontoppidan, at tredje vers blev sprunget over. “Det blev til under en fejlagtig Forudsætning”, skrev han, og i flere sangbøger, dog ikke i Højskolesangbogen, fulgte man forfatterens ønske og udelod dette vers.

PONTOPPIDAN HÅBEDE

I stedet for at ordne Genforeningen ved en venskabelig og retfærdig overdragelsesforretning mellem Tyskland og Danmark, blev der som bekendt forhandlet i Versailles, indsat en international

DET LYDER SOM ET EVENTYR

Det lyder som et eventyr, et Sagn fra gamle Dage:
En røvet Datter, dybt begrædt, er kommen frelst tilbage!

Det sker, hvad som et Drømmesyn har straalet for vor Tanke!
Til Sommer vajer Dannebrog igen på Dybbøl Banke!

Hvad knap vi turde hviske om i Krogen mellem Venner
forkyndes nu på Dansk og Tysk som Løfteord af Frænder.

Velkommen hjem til Moders Hus vor Søster, Hjertenskære!
Saa bleg du blev i Kæmpens Favn i Striden for din Ære!

Du sad i Bolt og Fangejern til Spot for vilde Dreng.
Seks tusind unge Sønners Liv var dine Løsepenge!

Men du vil ingen Sørgefest! Mens Taaren Øjet brænder,
Du skjuler stolt, hvad ondt du led i hine Bøddelhænder.

Du kommer klædt i hvidt og rødt og smiler os imøde.
Hil dig, vor Moders Øjensten, i Nytds-Morgenrøde!

*Af forfatteren Henrik Pontoppidan, offentliggjort første gang
juledag 1918 i Berlingske Tidende*

- kommission og foranstaltet afstemninger i februar og marts 1920. Det var i overensstemmelse med tanken om folkelig selvbestemmelsesret, men lå i virkeligheden langt fra den begejstrede tanke om, at de i krigen faldne sønderjyder allerede havde betalt løsepenge – og at man nu *skyldte* Danmark gammelt, røvet land tilbage.

Henrik Pontoppidan var så afgjort demokratiets mand i dansk indenrigspolitik. Men han gik også ind for en historisk grænse, hvor alt gammelt dansk land skulle bjerger, og han håbede helt op til

februar 1920 på, at Danmark i det mindste ville få tildelt også Flensborg.

At Genforeningen endte med at bygge netop på folkeafstemning og selvbestemmelsesret, er der grund til at være taknemmelig for. Det har imidlertid heldigvis aldrig forhindret hjertet i at banke kraftigere, hver gang vi synger sangen. •

Kilder: H. P. Rohde: Det lyder som et eventyr, 1981. Jens Lampe i Sønderjysk Månedsskrift, 1958. Breve på www.henrikpontoppidan.dk.

Christian de Fine Licht er tidligere sognepræst ved Haderslev Domkirke

Annonce

Fuld fokus på grænselandet - hver dag på to sprog!

Med Flensborg Avis får du dagligt det fulde udbytte af grænselandet.

Desuden sammenfatter og analyserer vi for dig de overordnede begivenheder i Danmark og Tyskland.

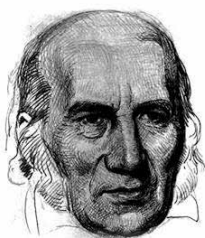
På de bærende artikler er der resumeer på det modsatte sprog. Så du ikke går glip af noget!

www.flu.de

FLENSBORG AVIS

... vi gør Danmark lidt større

KORT SAGT

Grundtvig symboliserer frygten for Tyskland. Men han var mere nuanceret end sit eftermæle og hyldede tyskernes bidrag til humanismen og oplysningen. Han ville glæde sig over den tilnærmelse, der er sket til Tyskland nu

Ove Korsgaard, professor emeritus på DPU. I kronik i Politiken 26. september i anledning af hans nye bog "Grundtvig rundt – En guide", der er udkommet 28. september
Tegning fra bogen.

De store spørgsmål om Tysklands rolle i verden forbliver ubesvarede. Og det finder jeg uansvarligt. ... Vi er for store, vi kan ikke længere holde os ude af dette her

Sigmar Gabriel (SPD), tidligere socialdemokratisk udenrigsminister i Tyskland. I interview med Der Spiegel i anledning af hans nye bog "Zeitenwende in der Weltpolitik", der er udkommet 19. september

Foto: Wikimedia Commons

Foto: Ritzau Scampix

Der foregår en migration, som man aldrig har set før. Det er vor tids problemstilling, vor tids issue. Globaliseringen præger i stigende grad vores hverdag, og når man lever i et lille land, kan det skabe utryghed. Det er vigtigt for os at bevare vores kulturarv, altså det, der har defineret os som danskere i tusinder af år. Men intet i livet forbliver det samme, og vi skal også følge med tiden og få del i de fremskridt og den lykke, der ligger i udvikling. Det unikt danske forsvinder, hvis vi kun er af det gamle. Jeg synes, det er en meget fin og svær balance

Grevinde Alexandra. I interview med Politiken 27. september 2018 i anledning af hendes nye bog "Mit lykkelige land", der er udkommet 2. oktober

For Alena Strelow bliver studiehverdagen i Aarhus snart skiftet ud med landlig idyl i Sydslesvig. Når hun per 1. januar bliver den nye danske præst i Valsbøl pastorat, forlader hun også sin gamle menighed i Møllevangkirken, hvis tårn her ses i baggrunden.

“DET ER MIN DRØM AT BLIVE PRÆST I SYDSLESVIG

Sydslesvigske Alena Strelow, der er nyuddannet teolog fra Aarhus Universitet, ville egentlig begynde sit arbejdsliv som præst i Danmark. Nu skal hun i stedet være dansk præst i Valsbøl pastorat ved Flensborg, og hun forsøger at overtale sine medstuderende til også at søge syd for grænsen

Af Merlin Christophersen

Pastoralseminariet, hvor 25-årige Alena Strelow er ved at færdiggøre sin uddannelse som præst, ligger kun en gåtur fra lejligheden, som hun deler med sin kæreste i det nordvestlige Aarhus. Også Aarhus Universitet, hvor hun de seneste seks år har læst teologi, ligger i nærheden.

Snart bliver storbylivet og de korte afstande erstattet med landlig idyl og langere køreture for den unge sydslesviger, der fra årsskiftet har fået ansættelse som præst i den danske menighed i Valsbøl, Medelby, Store Vi og Skovlund. De fire sogne fusionerede i 2014 og menigheden,

der ligger vest for Flensborg, tæller i dag 300 sognebørn.

“Jeg ville egentlig ikke søge tilbage til Sydslesvig med det samme. Alle præster, jeg kender dernede, rådede mig til at samle erfaring i folkekirken i Danmark først. For der er forskel på præstegerningen i Danmark og Sydslesvig”, siger Alena Strelow, der har budt inden for i sin lejlighed til en snak om, hvorfor hun så alligevel som nyuddannet præst har søgt tilbage til Sydslesvig, hvor hun er vokset op i Rendsborg ved Ejderen. Hendes far, der var tysk, døde i et trafikuheld, da hun var 12 år gammel. Hendes mor, der har

baggrund i det danske mindretal, bor stadig i Rendsborg.

Men selvom hun godt kunne se meningen i det, hendes præstekolleger sagde, måtte hun sande, at store livsbeslutninger ikke udelukkende kan træffes på baggrund af rationelle overvejelser.

“Jeg var meget euforisk, da jeg faldt over stillingsopslaget på Facebook. Det var, som om det var mig, de ledte efter, og det beskrev min drømmestilling. Jeg følte mig simpelthen kaldet til at ansøge”, siger hun.

JEG KENDER MINDRETALLET

Alena Strelow glæder sig til gudstjenesterne i menighedens tre kirkesale og ene kirke og til arbejdet med spejdere og ungdomsforeninger samt minikonfirmand- og konfirmandhold. Mest af alt glæder hun sig dog til at indgå i fællesskabet i menigheden og i mindretallet.

“Det, der nok trak mest i mig, var, at jeg kender til, hvordan det er at vokse op i

Sydslesvig. Jeg kender mindretallet og dets foreninger. Og jeg har en forestilling om, hvilken situation de unge står i, når de begynder at tænke over deres mindretalsidentitet, om de er danske eller tyske eller begge dele. De overvejelser har jeg selv gjort mig som ung”, siger Alena Strelow.

Selv har hun både været aktiv i Grænseforeningens Elevambassadører og Kultur mødeambassadører, to korps af unge fra hhv. mindretalsgymnasierne i grænselandet og de videregående uddannelser i Danmark, der har baggrund i bl.a. det danske og det tyske mindretal, som går i dialog med alt fra folkeskoleelever til universitetsstuderende om mindretalsidentitet, fordomme og danskhed.

UD PÅ LANDET

Det er ikke kun det første embede som sognepræst, der venter Alena Strelow i Valsbøl, en landsby på godt tusind indbyggere. Hun kommer også til at rykke hele sin base, som hun siger. Når hun som 26-årig flytter ind i præstegården, bliver det i første omgang uden sin kæreste. Midtjyden Christian Bonde Andersen, som hun har dannet par med i to et halvt år, har for nylig fået ansættelse i sit første job i en industrivirksomhed uden for Aarhus.

“Jeg har aldrig boet alene. Og nu skal jeg så bo selv på 325 kvadratmeter med en kæmpe have for enden af en vej. Det er nok det, jeg er mest bekymret for. Især fordi jeg flytter i januar. Så der er mørkt og koldt. Men menighedsrådsformanden er meget opmærksom på at tage godt imod mig, og jeg har min familie relativt tæt på. Desuden har man jo altid Jesus ved sin side, hvis man nu skal være meget teologisk. Så det skal nok gå”, siger Alena Strelow med et smil.

PRÆSTENS ROLLE I MINDRETALLET

Kirken har længe været en vigtig del af Alena Strelows liv. Efter sin fars død fandt hun trøst i den danske kirke i Rendsborg, som hun første gang kom i, da hun startede til konfirmationsforberedelse hos den lokale danske sognepræst. Siden har hun engageret sig i kirkelige ungdoms-

grupper, og at hun skulle læse teologi og være præst har længe ligget i kortene.

“Kirken kan rumme alle, uanset om man står stærkt eller svagt. For mig er kirken et sikkerhedsnet, hvor man kan få hjælp og støtte, når livet rammer hårdt. Det gjorde det for mig, da min far døde. Da fandt jeg det sikkerhedsnet i kirken og i mødet med præsten, der til konfirmationsundervisningen lod mig tale personligt om min sorg, uden at jeg følte mig udstillet. Det var følelsen af at blive grebet, der gjorde, at jeg blev hængende i kirken. Og det vil jeg gerne give videre”, siger Alena Strelow og fortsætter:

“Udover at være sikkerhedsnet mener jeg, at præster i Sydslesvig har en vigtig rolle som kulturformidlere. Som præst kan man formidle dansk kultur med relevans for det kirkelige arbejde i Sydslesvig. Og så mener jeg, at man er et forbillede i forhold til sproget: Menigheden er ikke tvivl om, at der i kirken primært bliver talt dansk”, siger Alena Strelow med henvisning til den verserende debat både blandt danske politikere og i Sydslesvig om hvor meget dansk, der bør tales i det danske mindretal.

NYE PRÆSTER TIL SYDSLESVIG

Med sin ansættelse i Valsbøl pastorat er Alena Strelow med til at afhjælpe præstemanglen, der er en af de største udfordringer for de danske kirker i Sydslesvig, ligesom den er det for mange sogne i de såkaldte yderområder i Danmark. Præstemanglen skyldes bl.a., at der uddannes for få præster i Danmark, og at en del uddannede teologer vælger andre veje end præstegerningen. Udfordringen bliver ikke mindre af, at 20 procent af præsterne i folkekirken i dag er over 60 år og forventes at gå på pension inden for en årrække. I Sydslesvig er kirken yderligere udfordret af, at få danskere nord for grænsen, og dermed også få præster, taler tysk.

Dansk Kirke i Sydslesvig arbejder da også på at gøre præstestillingerne i de danske mindretalskirker mere attraktive, især for unge præster. Bl.a. lægges der tillægsopgaver som ungdomsarbejde, der

kunne være interessant for unge ansøgere, ind i stillingerne, og der er nedsat et strukturudvalg, der arbejder med at finde yderligere løsninger på præstemanglen.

“Jeg tror, det er en fordel, at der bliver ansat unge, nyuddannede præster som mig selv. Det håber jeg kan give kirken ny vind i sejlene. Og unge præster kan være forbillede for andre, der så kan se meningen i at søge til Sydslesvig. Det er jeg faktisk aktivt begyndt at opfordre mine klassekammerater til at gøre. Der er tale om gode stillinger i DSUK (Danske Sømands- og Udlandskirker) og ikke mindst en stor oplevelse. Jeg tror, det, der afholder mange, er, at der følger tysk med. Det er ikke, fordi der er et sprogkrav, men det er nok svært at fungere i samfundet i Sydslesvig uden tysk. Så det er en barriere”, siger hun.

Ikke desto mindre mener Alena Strelow, at hendes medstuderende kan begejstres for ideen om at søge præsteembede i Sydslesvig. Sammen med sin gamle præst fra Rendsborg, der selv kommer fra Danmark, er hun ved at arrangere et informationsmøde for de studerende på Pastoralseminariet i Aarhus, hvor to præster fra Sydslesvig vil fortælle om fordelene, udfordringerne og oplevelserne, der knytter sig til det at være præst i Sydslesvig.

“Jeg synes, det er en så oplagt god idé at blive præst i Sydslesvig, at jeg slet ikke kan lade være med at formidle den videre til andre”, siger Alena Strelow. ●

ALENA STRELOW, født i 1992 i Rendsborg, student fra A.P. Møller Skolen i Slesvig, cand. theol. fra Aarhus Universitet i 2018. Praktik i den danske sømandskirke i Hamborg. Fra januar 2019 præst i den danske menighed i Valsbøl, Medelby, Store Vi og Skovlund.

“JEG VIL LEVE LIDT MERE SOM DANSKER

16-årige Rocco Moritz Meier, der har tyske forældre, men har gået både i dansk børnehave og dansk skole i Sydslesvig, går på Kerteminde Efterskole. Han vil gerne opleve en dansk hverdag og blive bedre til dansk

Af Merlin Christophersen

Et cykelbud, hvad er det nu, det er?”, spørger sydslesvigske Rocco Moritz Meier sine klassekammerater, Simon og Tobias, der kommer fra henholdsvis Midtjylland og Sjælland. Drengene går i 10. klasse på Kerteminde Efterskole på nordøstsiden af Fyn. I dag har klassen et tværfagligt forløb med innovation, og eleverne er blevet bedt om at skrive en historie, hvori der skal indgå en række ord i bestemt rækkefølge. Et af ordene er cykelbud.

“Jeg er nok mest overrasket over, hvor stor den sproglige forskel er. Indtil videre har jeg kun talt dansk i skolen og i børnehaven. Derhjemme har vi talt tysk. Men det er også grunden til, at jeg er taget på efterskole. Jeg vil gerne leve lidt mere som dansker og samle kulturelle erfaringer”, siger Rocco Moritz Meier, der har gået i dansk børnehave og skole, først i Tønning og siden i Flensborg, hvor han bor sammen med sin mor, der ikke har tilknytning til det danske mindretal.

Hans far, der også er tysk, har boet i Sydtykland i stort set hele Rocco Moritz Meiers liv. Det var moderen, der valgte at sende ham i de danske institutioner. Og i dag føler han sig både tysk og dansk.

HVEM ER BAMSE OG KYLLING?

Kulturelle erfaringer har Rocco Moritz Meier allerede samlet en del af, selv om han kun har været på efterskolen i en måneds tid. Den første uge på efterskolen skulle eleverne til et lære-hinanden-at-kende-arrangement mime sange for

hinanden. Da Rocco Moritz Meier fik til opgave at mime kendingsmelodien fra DR's populære børneprogram *Bamse og Kylling*, måtte han tilstå, at han ikke anede hvem Bamse og Kylling er.

“I begyndelsen var flere af de andre elever nysgerrige på, hvorfor jeg taler dansk, selvom jeg kommer fra Tyskland, og hvorfor der er ting, der er selvfølgelig for dem, som jeg ikke kender. Det er ikke alle, der ved, at der er et dansk mindretal syd for grænsen. Men en af pigerne, der bor på gangen nedenunder mig, har været på to ugers elevudveksling i Flensborg. Det er ret sjovt, at der er nogen her, der

kender det sted, jeg kommer fra”, siger Rocco Moritz Meier.

GENSIDIG FORSTÅELSE

Selvom han nogle gange bliver misforstået sprogligt, er de andre elever søde til at hjælpe ham. Som da han ville vide hvad klokken er, og oversatte spørgsmålet direkte fra det tyske “wie spät ist es?” til “hvor sent er det?”. Efter lidt forklaring og en pegefinger på vennens armbåndsur lærte Rocco Moritz Meier at spørge om, hvad klokken er, på korrekt dansk.

I tyskundervisningen kan Rocco Moritz Meier til gengæld hjælpe sine kammerater.

REKORDMANGE SYDSLESVIGSKE UNGE GÅR PÅ DANSK EFTERSKOLE

Antallet af sydslesvigske unge, der går på efterskole i Danmark, slår i år nye rekorder: 111 sydslesvigske elever går i år på en af de ca. 250 efterskoler i Danmark. Det er det største antal siden 1950'erne. Det glæder Bjarne Lundager Jensen, direktør i Efterskoleforeningen, der samarbejder med Dansk Skoleforening for Sydslesvig og Grænseforeningen om at få sydslesvigske elever til at vælge et efterskoleophold i Danmark ved bl.a. at arrangere Efterskolernes Dag i Sydslesvig og tilbyde eleverne at opleve 24 timer eller 14 dage på en dansk efterskole.

“Vi er meget glade for, at der er så mange sydslesvigere på efterskole. Vi oplever, at de er med til at øge mangfoldigheden på efterskolerne, og de er med til at lære de danske unge, at der er andre måder at være dansk på, end den de måske kender hjemmefra. Vi synes det er vigtigt, at udvikle og styrke kulturmødet mellem Danmark og Sydslesvig på efterskolerne”, siger Bjarne Lundager Jensen.

Da de f.eks. gennemgik tyske klicheer i tysktimen, kunne han ikke bare byde ind med sproglig hjælp, han kunne også agere kulturel førstehåndskilde og svare på, om tyskerne virkelig er så ordentlige, som bandet *Die Prinzen* synger i deres satiriske sang *Deutschland*, som tysklæreren tog udgangspunkt i, og hvor de synger, at tyskerne er vilde med ordentlighed og renlighed.

“Jeg er faldet godt til på efterskolen. Det med at flytte hjemmefra har været nemmere end forventet, og jeg er blevet mere selvstændig. Jeg er ved at komme godt efter det sproglige. I den først uge begyndte jeg endda at tænke og drømme på dansk for første gang. Og jeg har fået nye venner”, siger Rocco Moritz Meier og fortsætter:

“Jeg vil helt sikkert anbefale et år på efterskole til mine venner derhjemme. Det er en stor oplevelse og meget lærerigt.” ●

ROCCO MORITZ MEIER, 16 år.

Har gået i dansk børnehaven. Har indtil tredje klasse gået på den danske Uffe-Skolen i Tønning og siden på den danske Jes Jessen-Skolen i Flensborg, hvor han bor med sin mor. Går i skoleåret 2018-2019 på Kerteminde Efterskole, hvor han er den eneste sydslesviger blandt 108 elever. Herefter vil han enten på det danske gymnasium, Duborg-Skolen, i Flensborg eller tage en købmandsuddannelse i Tyskland eller Danmark.

Foto: Grænseforeningen

“Jeg har venner, der har været på efterskole og anbefalede det til mig”, siger Rocco Moritz Meier (th.) fra Flensborg, der valgte Kerteminde Efterskole på grund af de fag, skolen tilbyder. Han har bl.a. valgt fagene debat og golf og går i en innovationsklasse, hvor eleverne bliver trænet i at tænke kreativt.

DE FREMMEDE IBLANDT OS

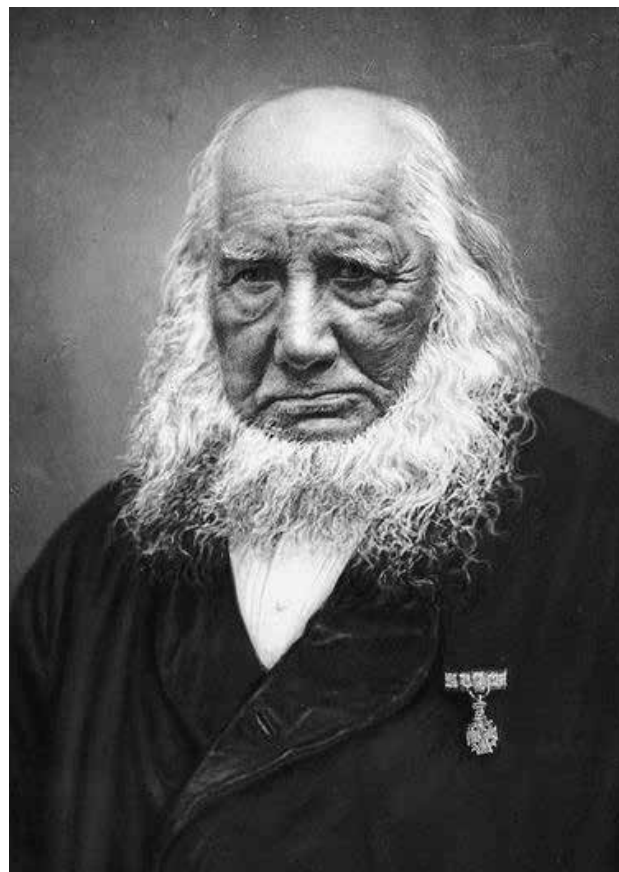

Foto: denstoredanske.dk

Ove Korsgaard behandler i bogen *Grundtvig rundt – En guide* en række emner, hvor Grundtvig stadig har betydning. Det gælder emnerne: Nationen, Almuen, Det moderne, medarbejderskab, skolen, kirken, de fremmede, kvinden, følelser, kamp, oplysning og menneskesyn. Følgende er et uddrag af kapitlet De Fremmede.

Af Ove Korsgaard

De fremmede er sikkert det mest kontroversielle tema at bringe på bane i turen rundt om Grundtvig. Men det er af flere grunde et vigtigt og uomgængeligt tema. For det første er der behov for at forstå, hvorfor Grundtvig betragtede tyskerne som et farligt fremmedelement i Danmark; for det andet at få afklaret baggrunden for, at Grundtvig kaldte Meïr Goldschmidt, der var jøde, for "en gæst"; for det tredje at få belyst, hvad Grundtvig mente med de kendte og ofte citerede linjer: "Til et folk de alle høre / som sig regne selv dertil." Måske tager jeg her munden for fuld og lover mere, end jeg kan indfri. Ydermere kan det være vanskeligt at diskutere Grundtvigs syn på de fremmede uden at flette det sammen med de seneste årtiers ophedede debat om såvel den fortsatte migration som den europæiske

integrationsproces. Det siger jeg ikke for at friholde Grundtvig for kritik, men for at fremhæve, at man skal være varsom med at tage hans synspunkter til indtægt for aktuelle problemstillinger. Grundtvigs opfattelse af de fremmede var i høj grad formet af Danmarks geopolitiske situation i Europa i midten af 1800-tallet, og den har ændret sig fundamentalt siden Anden Verdenskrig.

DE FREMMEDE IBLANDT OS

"De fremmede" er et ildevarslenende ord. De fremmede fylder avvisspalterne og de sociale medier i disse år, de fremmede er allestedsnærværende. De er næsten altid i flertal, en enkelt fremmed bliver ofte til et menneske, men langt fra altid. Således nægtede Martin Henriksen, MP for Dansk Folkeparti, i et debatprogram

i 2016 at kalde elevrådsformanden Jens Philip Yazdani på Langkær Gymnasium for dansker, selv om han er født i landet, har dansk mor, har gået i dansk skole og opfatter sig selv som dansker. Muligvis er han ikke dansk, hævdede Henriksen, men en fremmed. Dermed fratog Henriksen ham retten til selv at afgøre, om han føler sig dansk.

Ethvert samfund har tilsyneladende sine fremmede, ja, har måske endda brug for dem som spejl. Hvem der er fremmed, har ændret sig gennem historien. De seneste årtier har muslimerne indtaget pladsen i såvel Danmark som i store dele af det øvrige Europa. En undersøgelse fra tænketanken Chatham House 2017 viser, at et massivt flertal i en lang række europæiske lande mener, at "al indvandring fra især muslimske lande skal stoppes".

Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783-1872), var dansk digter, præst, historiker, politiker, pædagog og filolog. Grundtvig er ved siden af filosofen Søren Kierkegaard den betydeligste personlighed i 1800-tallets danske åndsliv. Han har lagt navn til grundtvigianismen, en dansk kirkelig og folkelig bevægelse med rod i hans tanker om kirke og folk. Ove Korsgaards nyeste bog behandler en række emner, hvor Grundtvig stadig har betydning.

Hvem var de fremmede og farlige på Grundtvigs tid? Gennem århundreder havde svenskerne været de farlige, men det var de ikke længere i begyndelsen af 1800-tallet. Var det så englænderne, der i Slaget på Reden 1801 ødelagde dele af flåden, og som i 1807 bombarderede København og sejlede afsted med næsten hele den danske flåde? Ikke for Grundtvig. Tværtimod, englænderne satte han, som tidligere nævnt, nærmest op på en piedestal. Var det så jøderne? Det skulle man umiddelbart tro, når man hører, at Grundtvig i 1849 kaldte den jødiske forfatter og redaktør Meir Goldschmidt for "en gæst" i folkelig forstand. Men for Grundtvig er jøderne ikke de fremmede, det er tyskerne.

I dette kapitel skal vi først se på Grundtvigs syn på tyskerne, derefter på hans opfattelse af jøderne, og i forlængelse heraf vender jeg tilbage til det helt relevante spørgsmål: Hvorfor kaldte Grundtvig Goldschmidt for en gæst, når han ikke betragtede jøderne som de fremmede og farlige?

TYSKERNE – DE FREMMEDE

I et af sine Mands Minde-foredrag fortalte Grundtvig, at han i sin samtid havde "ord for at være næsten lige så bitter en fjende af tyskerne som af romerne". Men det var ifølge Grundtvig en stor misforståelse. Han hadede bestemt ikke tyskerne.

"Tyskland har store fortjenester både af frihed og oplysning i det ny Europa, følgelig store fortjenester af menneskeheden, som vi altid skal erkende og

påskønne, hvad vi så ellers kan have imod den tyske tankegang og især mod dens indflydelse på vore forhold, (...) Danmarks gamle trætte med Tyskland angår da også blot vor frihed og selvstændighed, som tyskerne nu en gang ikke kan finde dem i, da de én gang for alle har sat sig i hovedet, at Danmark hører i grunden til det tyske rige, tænker og taler plattysk, ligesom Holsten og skulle derfor smukt, ligesom Holsten, lade sig lære at tænke og tale højtysk."

Tyskerne havde ifølge Grundtvig sat sig i hovedet, at danskerne var eller skulle være tyskere. Forstod danskerne ikke, at det var til deres eget bedste, fandt tyskerne, at danskerne var fæhoveder. For danskerne var der ikke andet at gøre end at sætte hårdt mod hårdt og prøve at gøre tyskerne klart, at vi hverken var dumme eller tyskere.

Grundtvig frygtede den form for nationalisme, der var under udvikling i det tyske sprogområde. Allerede i sit gennembrudsværk, *Nordens Mytologi* fra 1808, langede Grundtvig ud efter en række tyske sprogforskere, som han kaldte "småsjæle fulde af nationalismens urene bærm". Den tyske nationalisme blev formuleret af en række nationalrevolutionære tænkere som for eksempel forfatteren og litteraten E.M. Arndt og gymnastikpioneren F.L. Jahn, også kaldet Turnvater Jahn.

I *Geist der Zeit* fra 1806 frakendte Arndt det danske folk en egen selvstændig karakter. I de følgende årtier angreb Arndt gentagne gange Danmark og danske-

den. Han erklærede for eksempel, at små og svage naboer som Danmark naturligt måtte bøje sig ind under et stort og stærkt Tyskland. Arndts betydning for tyskhedens udvikling var på mange måder parallel med Grundtvigs for danskheden.

I *Deutsches Volkstum* fra 1810 henviste Jahn det danske folk til blot at være Tysklands forbundsfolk. I bogens forord hylkede han Preussen som det tyske træsstamme og forestillede sig, at dens grene ville brede sig som en velsignelse ud over Europa: "Når Tyskland forenes under preussisk førerskab, vil det skabe evig fred i Europa og blive menneskeheden beskyttende engel."

Det var tyske filosoffer som Johan Gottfried Herder og Johann Gottlieb Fichte, der gjorde Volk og Volkstum til kernen i forståelsen af, hvad det ville sige at være tysker. På dansk blev Volkstum oversat til folkelighed. På det idemæssige plan er der således en nøje sammenhæng mellem Volkstum og folkelighed, men samme idéhistoriske udgangspunkt fører ikke nødvendigvis samme sted hen. Folkelighedens historie tog nemlig en anden retning i Danmark end i Tyskland, ikke mindst takket være Grundtvig.

Grundtvigkenderen Flemming Lundgreen-Nielsen hævder ligefrem: "Alt det, der i Tyskland fører fra Herder og Fichte til katastroferne under Wilhelm 2. og Hitler, blev i Danmark til folkehøjskole, andelsbevægelse og parlamentarisk og folkelig kultur bygget på samtale og kompromiser." På tilsvarende vis konkluderer den norske samfundsfilosof Rune ►

- Slagstad, at det norske begreb folkelighed og det tyske Volkstum fik fundamental forskellig betydning: "Det folkelige blev ikke i det norske tilfælde mobiliseret for diktaturets befæstning, men til demokratiets udvidelse." Ifølge Slagstad udgør den nordiske forståelse af folkelighed Nordens gave til menneskeheden.

Ligesom vores forhold til svenskerne har ændret sig fra fjende til ven, er vores syn på tyskerne ved at undergå samme forvandlingsproces. Og tak for det

Ove Korsgaard

Når folkelighedens historie er en anden i Danmark og Norge end i Tyskland, hænger det blandt andet sammen med Grundtvigs opgør med den forståelse af Volkstum, der gjorde sig gældende blandt tyske nationalister. I sine Mands Mindeforedrag bebrejdede han således Turnvater Jahn for at indgyde ungdommen "en grænseløs nationalstolthed, med dyb foragt for alt fremmed".

Ifølge Grundtvig var den danske forståelse af det folkelige og det fremmede en ganske anden. Intet sted formulerede han sig tydeligere herom end i sit sidste store skoleskrift "Lykønskning til Danmark" fra 1847, hvori han understregede, at folkelighedens mål i sidste instans var det almenmenneskelige. Hans forhåbning var derfor, at danskerne ville tilegne sig alt det såkaldte fremmede, som dog er menneskeligt, og vil derfor ingenlunde

udrydde eller undertrykke det folkelige, men kun udfylde hvad danskheden med flid holder åbent, for ej at gå glip af det almenmenneskelige, hvori naturligvis alt folkeligt omsider skal finde sit mål og sin forklaring.

Denne forståelse af det folkelige, der rummede en åbning mod det fremmede, havde tyskerne ifølge Grundtvig ingen sans for, "da de længe er gået ud fra den forudsætning, at tyskhed og almenmenneskelighed kun er to navne på et og samme begreb". Han kritiserede således tyskerne for at gøre tyskhed til det eneste saliggørende og sætte lighedstegn mellem det partikulære og det universelle.

For Grundtvig udgjorde dette begrebsmæssige lighedstegn den idémæssige baggrund for den tyske nationalismes ekspansive og eksklusive karakter. Han fandt det derfor særdeles heldigt, fortalte han tilhørerne til sine Mands Mindeforedrag i 1838, at Tyskland var delt op i mange mindre stater:

"Europa må være glad, at Tyskland fra arilds tid har været så småhugget, og at det endnu, om end storslået, dog er flakt både på langs og på tværs; thi tænker man sig de hoveder, som tænke og tale tysk under én hat, under en tysk kejser Napoleon, da ville det være en magt, for menneskelige øjne endnu langt frygteligere end Frankrig i sin farligste tid, og at de ville være langt strengere herrer, følger i mine tanker nødvendig deraf, at de er langt alvorligere og grundigere."

Grundtvig var overbevist om, at en samling af de tyske lande ville føre til

fremkomsten af en "uhyre tysk krigsmaskine" og resultere i en yderst aggressiv stormagt. En sådan samling ville være lige så øde-læggende "for alt godt i Tyskland" som i det øvrige Europa. Selv om der fra tyske universiteter udgik nationale samlingsbestrebelse, var det ifølge Grundtvig langt snarere "fra den prøjsiske krigsstat end fra de tyske universiteter, denne fare truer Tyskland og Europa".

Grundtvig betragtede en mulig samling af Tyskland som en stor sikkerhedsrisiko og eksistentiel trussel for Danmark. I et efterfølgende foredrag understregede han på ny, at det tyranni, "Frankrig under Napoleon udøvede over Europa" ville være småting i forhold til et tysk tyranni: "Den tyske alvor og grundighed ville nemlig i denne retning falde folkene ti gange så besværlig som den franske flygtighed og overfladiskhed, og vi stakkels danskere, som har haft ondt nok ved at forsvare vores smule ejendommelighed mod det småhuggede Tyskland, måtte sagtens rent opsluges af det sammenloddede."

STATSBORGERSKAB OG SINDELAG

Da man i Den Grundlovgivende Rigsforsamling 1848/49 tog fat på at diskutere udlændinges muligheder for at erhverve sig indfødsret i Danmark, spillede Grundtvigs frygt for tysk nationalisme en afgørende rolle for hans stillingtagen til spørgsmålet om statsborgerskab. I grundlovsudkastet hed det i § 46: "Ingen udlænding kan herefter erholde indfødsret uden ved lov." Grundtvig skelnede mellem to forskellige slags udlændinge og fremsatte to ændringsforslag, der begge sondrede skarpt mellem skandinavernes og tyskeres adgang til at få statsborgerskab.

I første omgang ville Grundtvig have tilføjet en bestemmelse om, at "svenskere og nordmænd, når de en vis tid havde haft ophold til Danmark, da uden lov skulle have indfødsret, og derved skilles fra andre udlændinge, som naturligt og rigtigt frakendes indfødsret, indtil den

ved udtrykkelig lov er dem meddelt”.

Grundtvig begrundede forslaget med, at vi i Danmark burde erkende det samme, som var sket i Tyskland: at de forskellige ”stammer” udgjorde ét folk, og at holstenerne og lauenborgere var del af det tyske folk.

Grundtvig fremsatte et nyt ændringsforslag, der lød: ”Ingen tysker eller anden udlænding kan få dansk indfødsret uden ved lov, men svenskere og nordmænd, ligesom islændinge og færingere, agtes for indfødte, når de have fast ophold i riget.” Grundtvig ville give dansk indfødsret til folk fra de nordiske lande, når de havde taget fast ophold i landet. Men det gjaldt ikke tyskerne, som han frygtede kunne og ville underminere mulighederne for at opretholde dansk selvstændighed.

Grundtvig fandt det endvidere nødvendigt at imødegå den tyske trussel ved at indskrænke det danske rige, så de tysktalende dele blev afgivet, det vil sige Holsten, Lauenburg og en del af Slesvig.

Den indre logik i Grundtvigs synspunkt var, at Danmark ville blive stærkere ved at blive mindre. Grundtvig gjorde sig således til fortaler for et tilbagetog til en sikker grænse, nemlig en sindelagsgrænse.

Det er ikke normalt at forbinde tilbagetog med heltestatus. Men det gjorde den tyske forfatter Hans Magnus Enzensberger i sit klassiske essay ”Tilbagetogets helte” fra 1998. I den berømmede han en række politikere og statsmænd, blandt andet Sovjetunionens tidligere præsident Mikhail Gorbatsjov, for deres mod til tilbagetog. Grundtvigs geopolitiske synspunkt i 1848 flugtede med Enzenbergers forståelse af helte.

TYSKLANDS SAMLING

Grundtvig var som sagt overbevist om, at Tyskland – ikke mindst en samling af Tyskland – kunne blive en alvorlig trussel mod Danmarks fremtid som selvstændig stat. Hvad han frygtede i 1838, blev en realitet i 1871 – året før Grundtvig døde.

Tysklands samling under Bismarcks lederskab var kulminationen på 1800-tallets tyske centraliseringsproces. Man skulle næsten tro, at Grundtvig havde synske evner. For hvad han forudså, ville blive resultatet af Tysklands samling, blev så at sige en realitet i form af opbygning af en uhyre tysk krigsmaskine og udbruddet af to verdenskrige i første halvdel af det 20. århundrede. Ligeledes fik han ret i, at der ville opstå en tysk kejser Napoleon – i form af Hitler – der viste sig at være en langt farligere magt end den franske kejser Napoleon.

Efter Anden Verdenskrig blev Tyskland igen opdelt – i Østtyskland og Vesttyskland – en opdeling, der stod fast, indtil Berlinmuren brød sammen 9. november 1989. Det var bestemt ikke alle, der var begejstret for udsigten til, at Tyskland igen blev samlet. Det gjaldt ikke mindst de tre regeringsledere Poul Schlüter, Margaret Thatcher og Francois Mitterrand, der efter Murens fald gentog samme synspunkt som Grundtvig, at Europa befandt sig godt med, at Tyskland var delt. Det blev dog ikke det synspunkt, der gik af med sejren. Så den 3. oktober 1990 kunne hen ved én million tyskere samles omkring den gamle Rigsdag i Berlin for at fejre genforeningen efter 45 års opsplittning.

I dag befinder vi os i Danmark godt med at have Tyskland som nabo. Tyskerne betragtes ikke længere som de fremmede og farlige, hvilket historisk set er en fuldstændig ny situation. I mere end 200 år udgjorde Tyskland en alvorlig trussel, som senest under Anden Verdenskrig eskalerede til en egentlig besættelse af Danmark. Så de antityske følelser var stadig uhyre stærke i de første år efter krigen. Men de seneste årtier er disse følelser næsten på mirakuløs vis forduftet.

Tyskland betragtes som et af de mest stabile og velfungerende demokratier i Europa og som en varm fortaler for et stærkt europæisk samarbejde i EU. Ligesom vores forhold til svenskerne

har ændret sig fra fjende til ven, er vores syn på tyskerne ved at undergå samme forvandlingsproces. Og tak for det. Men på Grundtvigs tid var situationen en helt anden. I løbet af det nittende århundrede udviklede Tyskland sig til en yderst selvbevidst og aggressiv stormagt på den globale scene – og til en trussel mod Danmarks eksistens som selvstændig nation. Hvad den trussel har med jøderne og deres historie at gøre, skal vi nu se nærmere på. •

Ove Korsgaard: 'Grundtvig rundt - En guide', 2018, Gyldendal, 304 sider, 249,95

OVE KORSGAARD, født 1942, er ph.d. og dr.pæd. og siden 2007 professor i pædagogik på Aarhus Universitet. Har udgivet en række bøger, herunder *Kampen om kroppen. Dansk Idræts historie gennem 200 år*, *Kampen om lyset. Dansk Voksenoplysning gennem 500 år*, *Kampen om folket. Et dannelsesperspektiv på dansk historie gennem 500 år* og *Grundtvig rundt - En guide*, der udkom 29. september 2018 på Gyldendal.

ANMELDELSE

EN SORGENS DAG I SØNDERJYSK HISTORIE

100-året for Første Verdenskrigs afslutning nærmer sig. En god anledning til at læse eller genlæse bogen *Den sorte dag ved Moulin*, der udkom sidste år og handler om et slag, der fandt sted 6. juni 1915 nord for Paris, hvor 105 sønderjyder mistede livet

Af Kristian Bruhn

For snart ti år siden udkom den fremragende bog *Danskere på Vestfronten 1914-1918* af Claus Bundgaard Christensen om de unge sønderjyske mænds lidelser som frontsoldater i skyttegravene i Belgien og Nordfrankrig under Første Verdenskrig. Bogen var en kraftpræstation af rang og blev for mange i Danmark startskuddet til en stærk interesse i, hvad der engang blev kaldt "den glemte krig". Vi er mange, der er blevet inspireret til i en sommerferie at lægge et smut forbi Verdun og Somme for at se på fæstningsværker og slagmarker. Det kan varmt anbefales. Især hvis man tager bogen med, så man i de rette omgivelser kan sidde i skyggen og læse sønder-

jydernes feltpost og egne beskrivelser af de hårde kampe for godt 100 år siden.

Sidste år udkom en lille bog på 69 sider, som vækker den samme interesse. Den handler om et slag, der fandt sted den 6. juni 1915 ved en lille fransk landsby små to timers kørsel nord for Paris: Moulin-sous-Touvent.

Bogen er skrevet af de to eksperter i den sønderjyske krigshistorie 1914-18: Arkivar Martin Bo Nørregård og museumsinspektør René Rasmussen, som også står bag den populære hjemmeside www.denstorekrig1914-1918.dk, der i fire år har leveret daglige nyheder med 100 års forsinkelse om sønderjyderne og

Første Verdenskrig. Det er meget vidende folk, og de skriver godt.

Forfatterne skriver selv, at slaget godt nok kun er en fodnote i Første Verdenskrigs historie, men for sønderjyderne forholdt det sig ganske anderledes. Det specielle ved netop denne dag er, at blandt de mange frontsoldater, der ikke overlevede dagen, kom mindst 105 af dem fra det nuværende Sønderjylland. Ingen anden dag i noget andet slag i hele Første Verdenskrig kostede så mange sønderjyder livet, hvorfor den 6. juni 1915 blev kendt som "Den sorte Dag ved Moulin".

ARBEJDET HAR BÅRET FRUGT

At der ikke tidligere er skrevet en bog om "den sorte dag" kan undre. Det er oplagt. Måske har problemet været, at det er så svært at finde kildemateriale, der kan anvendes. De to forfattere har i hvert fald stået på hovedet i alle de sønderjyske lokalarkiver for at finde feltpostbreve,

Foto: Museum Sønderjylland

Foto til venstre. De franske tropper i det øjeblik, de stormer frem til angreb ved Moulin-sous-Touvent. Foto til højre: Sønderjyske soldater inden angrebet i et af de primitive dækningsrum ved Moulin-sous-Touvent. Begge fotos fra bogen.

dagbøger og erindringer, som omtaler dagens begivenheder. Derudover har de ikke mindst tygget sig igennem den fransk-sprogede litteratur for også at kunne fortælle historien set fra den anden side af ingenmandsland. Det har været et omfattende arbejde, men det har båret frugt.

Hvad skete der egentlig, og hvorfor gik det så galt? Det er det primære spørgsmål, som bogen besvarer. Kort fortalt er historien, at den franske hær planlagde et stort angreb på de tyske stillinger ved Artois og ønskede at indlede angrebet med en række afledningsmanøvrer i form af mindre angreb. Den franske 6. armé foreslog, at et af angrebene skulle rettes mod frem-springet i den tyske skyttegravslinje lige nord for Moulin-sous-Touvent. Forslaget blev udarbejdet af den senere øverstkommanderende for hele den franske hær, general Nivelle, og godkendt. Angrebsplanen blev sidst i maj revideret og kraftigt udvidet med ekstra tropper og artilleri.

ANGREBET SÆTTES IND

Den 4. juni indledte 223 kanoner et bombardement af de tyske stillinger, men indstillede kort efter skydningen på grund af sigtbarheden. Dagen efter fortsatte trommeilden, og 50.000 granater regnede ned over et 1100 meter langt frontafsnit i et døgn, hvorefter de tyske skyttegrave blev angrebet af især franske kolonitropper fra Nordafrika. Kampene varede i 11 dage, men især angrebet den 6. juni kostede mange livet.

Hvorfor gik angrebet så hårdt ud over nordslesvigerne? Forbindelsesvejene ud til første linje i det lille tyske frontafsnit, som blev angrebet, hed Apenraderweg, Sonderburgerweg etc. De tyske stillinger på nøjagtig det sted blev holdt af soldater fra det slesvig-holstenske regiment 86, som var sammensat af værnepligtige fra kasernen på Sønderborg slot og fra Duborg kaserne i Flensborg. Derfor udgjorde sønderjyderne en meget stor andel af de faldne. At den franske hærledelse valgte at

angribe lige netop dér, skabte nogle meget sejlivede rygter om et dansk forræderi. Dette interessante efterspil er også med i bogen, som varmt kan anbefales. ●

Martin Bo Nørregård og René Rasmussen: 'Den sorte dag ved Moulin', 2017, Historisk Samfund for Sønderjylland, 69 sider, 148 kr.

Kristian Bruhn er museumsinspektør, ph.d., Mosede Fort

THERKELSENS HJØRNE

Grænsespørgsmålet har altid været politisk dynamit

Af Knud-Erik Therkelsen

Professor Steen Bo Frandsen, Center for Grænseregionsforskning, Syddansk Universitet (SDU), har gjort opmærksom på en interessant pointe: Hver gang grænsedragningen mellem Danmark og Tyskland har været i spil, har spørgsmålet samtidig udløst en forfatningskrise eller i det mindste en alvorlig regeringskrise.

Det skete i marts 1848, da slesvig-holstenerne udråbte Slesvig-Holsten som en selvstændig stat, med marts-ministerium, grundlovgivende forsamling og en borgerkrig til følge. Det skete i 1863, da den danske rigsdag vedtog Novemberforfatningen med krigen mod Østrig og Preussen og nederlaget i 1864 og en grænsedragning langs Kongeåen til følge. Det skete efter folkeafstemningen i 1920, da kong Christian den Tiende afskedigede regeringen Zahle og reelt begik statskup. Påskekrisen kalder vi i dag de dramatiske dage, hvor selve kongemagten var til diskussion. Og det skete efter Anden Verdenskrig, da grænsen igen var til diskussion. Stærke nationalkonservative kræfter ønskede i lyset af Nazitysklands sammenbrud grænsen flyttet mod syd og Sydslesvig indlemmet i Danmark. Statsminister Knud Kristensen (V) måtte gå af, da han gentagne gange havde plæderet for dette og derfor fik et personligt mistillidsvotum af Folketinget i oktober 1947.

Også Grænseforeningen var dybt splittet i spørgsmålet. Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945, der klart gik ind for en grænseflytning, blev etableret med ledende folk fra Grænseforeningen som initiativtagere. F.eks. blev næstformand for Grænseforeningen Vilhelm Fischer, der også var borgme-

ster på Frederiksberg, den første formand for Sydslesvigsk Udvalg af 5. maj 1945. Kun i kraft af den meget stærke og højt respekterede formand Holger Andersen lykkedes det at friholde Grænseforeningen fra den afstemning, som givetvis ville have sprængt foreningen.

Grænsespørgsmålet er og har altid været politisk dynamit. Med den europæiske integration, globalisering og på vores kanter grænseoverskridende samarbejde har grænsebe- grebet ændret sig fra en skarp linje, der adskiller i dem og os, til et rum mellem Kongeåen og Kielerkanalen, hvor de forskellige sprog mødes og samarbejder. Man kan spørge, hvor den til disse forandringer hørende forfatnings- eller regeringskrise bliver af. På den ene side kan vi frygte, at krisen rykker nærmere i disse måneder, hvor grænsekon- trol og frygt for svinepest m.m. sætter fokus på en skarpt markeret, men utidssvarende grænselinje. På den anden side kan vi være næsten forvissede om, at både det danske og det tyske demokrati og de parlamentariske systemer er så stærke og indarbejdede, at de kan håndtere den moderne grænsekrise og finde tidssvarende og fælles løsninger på de store forandringer, som sker, uden at ty til Trump- eller Brexitløsninger.

Eller anakronistiske og absurde drømme om genfor- eningshåb, som hører til den forrige grænsediskussion for næste 75 år siden. ●

Knud-Erik Therkelsen
er generalsekretær i Grænseforeningen

LOKALFORENINGER

FOREDRAG OG MØDER ARRANGERET AF LOKAL- FORENINGERNE

Medmindre andet er nævnt, er arrangementerne åbne for alle.

SYDDANMARK Haderslev

14. november kl. 19.00. Hoptrup Efterskole, Hoptrup Hovedgade 11, Haderslev. Foredrag ved professor Steen Bo Frandsen fra Syddansk Universitet. Tilmelding til Finn Lyster på 74 52 59 79 / 28 31 42 41 eller Peter Popp Andersen på 74 56 22 77 / 20 66 76 22. Pris for medlemmer 80 kr. (ikke-medlemmer 100 kr.).

Kolding og omegn

18. november kl. 10.30. Sankt Nicolai Kirke og Jens Holms Hus, Nicolaipads 3, Kolding. Gudstjeneste ved sognepræst Martin Rønkilde og efterfølgende traktement. Tilmelding senest 14. november til Martin Rønkilde på 61 20 30 39 eller mrd@km.dk eller Henning Haugaard på 51 18 29 78 eller haugaardkolding@mail.tele.dk. Pris 50 kr. (inkl. mad og kaffe).

Kerteminde og Nyborg

31. oktober kl. 19.00. Sct. Laurentii Salen, Langegade 13, Kerteminde. Foredrag ved Anke Spoorendonk, tidligere kultur-, undervisnings- og justitsminister for Slesvig-Holsten og nuværende formand for Foreningen Norden i Sydslesvig. Arrangeret i samarbejde med Foreningen Norden.

7. november kl. 19.30. Bastionen, Nørrevoldgade 63, Nyborg. Foredrag ved Edin Hasanbegovic: "Drengen, der ville noget". Kaffe kan købes i pausen. Arrangeret i samarbejde med Højskoleforeningen.

Svendborg og omegn

20. november kl. 19.30. Fredens Kirkes Sognehus, Glarmestervej 8, Svendborg. Foredrag ved Ole Sørensens, også kendt som "Rebellen fra Langeland", der er medforfatter til bogen "Kom Nu Ned På Jorden". Tilmelding senest 16. november til Minna Bøgebjerg på 62 25 22 23 eller grothdam@mail.dk. Kaffe og brød kan købes for 50 kr.

Tønder og omegn

11. november kl. 10.30. Toftlund-kirke, Melvang 9, Toftlund. Arrangement til minde om Våbentilstandsdagen med mindegudstjeneste og efterfølgende foredrag på Lokalhistorisk Arkiv i Toftlund. Om Grænselandet i for- og nutiden ved forfatter Dan Obling og Jens Andresen, formand for Grænseforeningen.

20. november kl. 19.30. Tønder Kulturhus, Ribelandevej 39, Tønder. Foredrag ved DR-journalist Anders Agger. Arrangeret i samarbejde med Sprogforeningen, Foreningen Norden og bibliotekerne. Billetter købes på www.tonderkulturhus.dk.

Vejle Vesteregn

11. november kl. 10.00. Kollerup Kirke, Hygumvej 70, Jelling. Arrangement for fejringen af 100-årsdagen for 1. verdenskrigs afslutning med gudstjeneste og efterfølgende foredrag ved Mogens Ladegaard: "Da bedstefar vendte hjem fra Den Store Krig". Arrangeret i samarbejde med Kollerup Menighedsråd. Tilmelding senest 4. november til Kirsten Rykind-Eriksen på rykind@bbsyd.dk.

Aabenraa

16. oktober kl. 09.30. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Sangcafé med efterfølgende kaffebord. Pris 35 kr.

16. oktober kl. 19.00. Folkekultur-

huset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Koncert med Folkemusikensemblet Dyvohray fra Ukraine med spisning. Tilmelding og bestilling af smørrebrød sker på 74 64 65 02 eller fhrc@bbsyd.dk. Pris for medlemmer 100 kr. (ikke-medlemmer 120 kr.).

25. oktober kl. 16.00. Folkehjem Restaurant og Kursuscenter, Haderslevvej 7, Aabenraa. Foredrag ved Bertel Haarder, folketingsmedlem og tidligere minister, om opvæksten i Sønderjylland. Tilmelding gennem Aabenraa Bibliotek. Arrangeret i samarbejde med Biblioteket, Sprogforeningen, Foreningen Norden og FOF. Pris 100 kr.

29. oktober kl. 14.30. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Foredrag ved historiker Jørn Buch: "Afslutningen af krigen og historierne omkring våbenstilstanden". Pris 80 kr. (inkl. kaffebord).

30. oktober kl. 09.30. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Sangcafé med efterfølgende kaffebord. Pris 35 kr.

3. november kl. 09.30. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Sangcafé med efterfølgende kaffebord. Pris 35 kr.

9. november kl. 19.00. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Koncert med jazz-orkesteret Syncopaters. Tilmelding og bestilling af smørrebrød sker på 74 64 65 02 eller fhrc@bbsyd.dk. Pris for medlemmer 100 kr. (ikke-medlemmer 120 kr.).

11. november kl. 09.30. Bjolderup Kirkegård, Bjolderupvej 68, Bolderslev. Arrangement til minde om Våbenstilstandsdagen med mindekoncert, mindegudstjeneste, foredrag, spisning og kaffe. Pris 80 kr.

26. november kl. 14.30. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Foredrag ved historiker Jørn Buch: "Europa i mellemkrigstiden". Pris 80 kr. (inkl. kaffebord).

27. november kl. 09.30. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Sangcafé med udgangspunkt i den sydslesvigske julesangbog.

4. december kl. 09.30. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Sangcafé med udgangspunkt i den sydslesvigske julesangbog.

MIDTJYLLAND

Silkeborg-Hammel og omegn

8. november kl. 19.00. Medborgerhuset, Bindsløvs Plads 5, Silkeborg. Sangaften med Marianne Hovgaard og Freddy Dencker med vægt på sange fra grænselandet.

11. november kl. 11.00. Marselisborg Mindepark, Aarhus. Mindehøjtidelighed i anledningen af 100-året for våbenstilstanden efter 1. verdenskrig.

19. november kl. 19.30. Medborgerhuset Lunden, Vestergade 74, Silkeborg. Foredrag ved Niels Toft Christensen, cand.mag. og pensioneret gymnasielærer: "Første Verdenskrig i perspektiv". Arrangeret af Højskoleforeningen og Folkeuniversitetet. Pris for ikke-medlemmer af Højskoleforeningen 50 kr. (kaffe kan købes for 25 kr.).

Horsens og omegn,

21. november kl. 19.00. Klostergården, Havne Allé 12A, Horsens. Julemøde med Peter Stentoft, sognepræst ved Klostersogn, hvor der både vil være julesang, fortællinger og julelotteri. Der bliver serveret kaffe, te og smørrebrød. Pris 50 kr. (inkl. en pakke til lotteriet). ►

LOKALFORENINGER

Randers og omegn

6. december 19.30. Krstrup Sognegård, Ørneborgvej 5, Randers. Adventsmøde med fællessang, kaffebord og adventsfortælling ved Lisbeth Østergaard, tidligere friskoleleder.

Ringkøbing og omegn

29. november kl. 19.30. Fjordparken Aktivitetscentret, Holmelunden 10, Ringkøbing. Adventsmøde med fortællinger, fællessang og julehistorier. Tilmelding senest 26. november på 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. I samarbejde med Grænseforeningen Skjern/Tarm/Videbæk. Pris 80 kr.

Skanderborg og omegn

11. november kl. 14.00. Kirkecentret ved Skanderup Kirke, Kirkebyen 1, Lunderskov. Fællesarrangement med Menighedsrådet med gudstjeneste ved sognepræst Heidi Torp og efterfølgende foredrag ved Ejvind Nielsen, kunstner og tidligere præst i Viby: "Menneskelivet og de fire årstider". Pris 30 kr. (inkl. kaffe, te og kage).

Skjern-Tarm-Videbæk Egnen

29. november kl. 19.30. Fjordparken Aktivitetscentret, Holmelunden 10, Ringkøbing. Adventsmøde med fortællinger, fællessang og julehistorier. Tilmelding senest 26. november på 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. I samarbejde med Grænseforeningen Ringkøbing. Pris 80 kr.

Aarhus

22. oktober kl. 19.30. Ellevang Kirkesal, Jellebakken 42, Risskov. Foredrag ved Knud Romer Jørgensen, tysklandskenner, forfatter og radiovært: "Die hüggeligen Dänen – den danske selvforståelse i tysk perspektiv". Pris 50 kr. (inkl. kaffe og brød).

19. november kl. 19.30. Ellevang Kirkesal, Jellebakken 42, Risskov.

Foredrag ved journalist og forfatter Malene Fenger-Grøndahl: "Sigøjnere – frihedens folk?". Pris 50 kr. (inkl. øl, vand og snitter).

3. december kl. 19.30. Ellevang Kirkesal, Jellebakken 42, Risskov. Adventsmøde med sang og lotteri med Johan Herold ved klaveret. Pris 50 kr. (inkl. kaffe og brød).

NORDJYLLAND

Hvetbo Herred

11. november kl. 17.00. Lunden Vester Hjermitslev, Assenbækvej 33, Brønderslev. Lanterneoptog med efterfølgende spisning og kaffe. Arrangeret i samarbejde med Vester Hjermitslev Borgerforening. Tilmelding senest 5. november til Erik Nielsen på 98 88 17 75. Pris 60 kr.

Mariagerfjord

21. november kl. 14.30. Hadsund Menighedscenter, Kirkegade 8, Hadsund. Musikalsk foredrag ved "Den skaldede Pædagog" Thomas Holst. Arrangeret i samarbejde med menighedsrådet.

Thy og Mors

20. november kl. 19.00. Kirkecentret, Kirkegade 2, Nykøbing Mors. Foredrag ved Lars N. Henningsen, tidligere leder af Studiefællesskabet og Arkivet ved Dansk Centralbibliotek i Flensborg: "Afslutningen på 1. verdenskrig og Genforeningen". Arrangeret i samarbejde med Nykøbing Mors Højskoleforening, Grænseforeningen Thy og Mors og Folkeuniversitetet. Pris 50 kr. (inkl. kaffe).

Vendsyssel

25. november kl. 13.00. Sognegården, Østergade 20, Vrå. Arrangement for foreningens 90 års jubilæum med tale af Jens Andresen, Grænseforeningens formand, foredrag ved Aage K. Riber, tidligere medlem af Grænseforeningens hovedbestyrelse, samt fællessang og spisning. Tilmelding senest 19.

november til Harald C. R. Thomsen på 98 82 44 35, Henning Petersen på 98 98 18 02, Margit Andersen på 20 25 46 47, Ole Kirkelund på 61 38 40 89 eller Kaj Kristensen på 49 22 27 46. Pris 50 kr.

Aalborg

29. oktober kl. 19.00. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 3, Aalborg. Foredrag ved Lars Kofoed-Jensen: "Dansk Skoleforening i Sydslesvig – udfordringer og muligheder".

26. november kl. 19.30. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 3, Aalborg. Juleafslutning med Gaardsangerne fra Aalborg, der består af syv medlemmer og en sav.

SJÆLLAND

Dianalund og Stenlille

25. oktober kl. 19.00. Restaurant Garden, Slagelsevej 2A, Ruds Vedby. Fællesarrangement med Lokalrådet i Ruds Vedby med buffet, levende musik og velgørenhedsauktion. Tilmelding senest d. 17. oktober på 21 33 92 72 eller kildsig@post10.tele.dk. Pris 120 kr.

22. november kl. 19.30. Degneparken, Degneparken 1, Dianalund. Sangaften ved Irma Odgaard akkompagneret af Kaj Christensen. Pris 40 kr. (inkl. kaffe, te og kage).

Gørlev og Høng

14. november kl. 19.00. Høng Gymnasium, Hovedgaden 2, Høng. Foredrag ved Lars N. Henningsen, dr.phil. og tidligere forskningschef ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig: "Fred og håb – Sønderjylland mellem Våbenstilstand og Genforening".

Næstved

1. november kl. 19.30. Skt. Jørgens Kirke, Parkvej 101, Næstved. Koncert og fællessang i forbindelse med syng/spil dansk-dag. Grænseforeningen sørger for kaffe, te og kage.

14. november kl. 19.00. Sognegården ved Skt. Jørgens Kirke, Parkvej 101, Næstved. Foredrag ved historiker Kåre Johannessen: "Sønderjyderne og 1. verdenskrig".

Ringsted og omegn

6. november kl. 19.30. Ringsted Kulturhus, Søgade 3, Ringsted. Syng og spil dansk-arrangement med musikskolen, Alfred Hebøl og Bringstrupspillemandene.

Slagelse og omegn

14. november kl. 19.00. Den Store Sal, Slagelse Bibliotek, Stenstuegade 1-3, Slagelse. Foredrag ved forfatter Søren Flott: "Dømt til døden – historien om Monica Wichfeld". Pris 75 kr. (inkl. kaffe og kage).

Sorø

30. oktober kl. 19.00. Værkerne, Sorø Kultur- og Fritidscenter, Frederiksvej 25, Sorø. Foredrag ved historiker Jørn Buch: "Sønderjyderne og Den Store Krig".

HOVEDSTADEN

Hillerød

28. oktober kl. 14.00. Cafe Slotsbio, Frederiksværksgade 11, Hillerød. Filmaften med visning af "Den ukendte Soldat" fra 2017. Filmen er baseret på finske Väinö Linnas roman af samme navn. Pris: 60 kr.

11. november kl. 10.00. Præstevang Kirke, Tamsborgvej 2, Hillerød. Markering af 100-årsdagen for 1. verdenskrigs afslutning med fredsgudstjeneste ved sognepræst Annemarie Lund og efterfølgende kaffebord og foredrag ved Jørgen Storm, lærer og tidligere oberstløjtnant.

Studenterforeningen Heimdal

21. november kl. 18.00. Arveprins Knuds Kollegium, Jacobys Alle 13, Frederiksberg. Heimdals Stiftelsesfest.

TURE OG REJSER ARRANGERET AF LOKAL- FORENINGERNE

Medmindre andet er nævnt, er turene åbne for alle.

SYDDANMARK

Kolding og omegn

2. november kl. 19.00. Wilhelmstrasse 8, 24395 Gelting. Udflugt til traditionsrig lottoaften i Gelting med små og store præmier. Mad og drikkevarer kan købes i pausen. Tilmelding senest 25. oktober til Kirsten Wehmüller på 40 32 98 87 eller kogw@stofanet.dk.

7. december kl. 15.00. Udflugt til juletræsfest i Humtrup Børnehave. Julesange, underholdning og kaffebord med dans omkring juletræet og besøg af julemanden, der vil dele godteposer ud til børnene. Tilmelding senest 30.

november til Marie Jespersen på 75 52 20 25.

Nyborg og Kerteminde

1. december kl. 08.00. Juletur til Flensborg med afgang fra Toldbodgade i Nyborg. Kaffe pause i Hylkedal. Gåtur gennem Flensborgs julemarked. Deltagelse i Sydslesvigsk Forenings (SSF) adventsfest med aftensmad. Tilmelding senest 1. november til Helene Sørensen på 65 33 17 85 / 23 84 37 85. Pris for medlemmer 400 kr. (ikke-medlemmer 450 kr.).

MIDTJYLLAND

Horsens og omegn

8. november kl. 13.00. Teatertur til Det Lille Teater i Flensburg med afgang fra turistholdepladsen ved Horsens Trafikterminal. Mulighed for grænseindkøb. Inden teaterstykket "Danskhed" er der besøg, rundvisning, kaffe og aftensmad i Skt. Knudsgildernes Hus. Arran-

geret i samarbejde med Kreds 20. Tilmelding senest 8. oktober til Egon Mahncke på 75 62 96 56 / 20 46 57 53. Pris 400 kr. (inkl. kaffe, middag, teater og bustur).

Ringkøbing og omegn

6. december kl. 08.00. Juletur til Flensborg med afgang fra Museumspladsen, Ringkøbing. Turen går hjemad kl. 17. Arrangeret i samarbejde med Grænseforeningen Skjern/Tarm/Videbæk. Tilmelding senest 3. december på pmjohannsen@gmail.com eller 29 26 89 43. Pris 160 kr. (ekskl. fællesspisning, hvis man ønsker dette).

Skjern-Tarm-Videbæk Egnen

26. oktober kl. 07.00. Weekendudflugt til Christianslyst og Sydslesvig fra fredag d. 26. oktober til søndag d. 28. oktober. Program udarbejdes senere. Arrangeret i samarbejde med Grænseforeningen Ringkøbing.

6. december kl. 08.30. Juletur til Flensborg med afgang fra Tarm Rutebilstation. Turen går hjemad kl. 17. Tilmelding senest 3. december på pmjohannsen@gmail.com eller 29 26 89 43. Pris 160 kr. (ekskl. fællesspisning, hvis man ønsker dette).

NORDJYLLAND

Thy og Mors, Grænseforeningen for Thy og Mors

1. december kl. 06.30. Heldagsudflugt til Slesvig med afgang fra Pølsevognen Burgerfri, Havnen 12, Thisted. Besøg på A.P. Møller Skolen. Frokost på Alte Kreisbahnhof. Orientering om det dansk arbejde i Slesvig. Mulighed for rundvisning i domkirken. Hjemkomst 23.15. Tilmelding senest 1. november til Jørgen Bruun Christensen på 20 21 79 64. Pris 500 kr.

Foredrag/møder og ture/rejser:
cjj@graenseforeningen.dk.
Deadline: 16. november 2018.

Grænsen nr. 5/oktober 2018

80. årgang

Udgiver

Grænseforeningen
Peder Skrams Gade 5, 1054 København K

Redaktion

Anna-Lise Bjerager (ansv. redaktør)
alb@graenseforeningen.dk, tlf. 3031 6113

Forsidefoto i dette nummer

Thomas Tholstrup

Layout

Prik grafisk tegnestue

Tryk

Jørn Thomsen Elbo A/S

Abonnement

Grænseforeningen
info@graenseforeningen.dk, tlf. 3311 3063

Udgivelsesplan 2018

Nr. 6: 7. december

Deadline: 3 uger inden udgivelsesdato
Uopfordrede indlæg modtages gerne, dog uden garanti for trykning.

Læs magasinet Grænsen digitalt:

www.graenseforeningen.dk/gransen

ISSN: 0903-2223

Grænseforeningens kontor

Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Tlf. 3311 3063, www.graenseforeningen.dk

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Formand

Jens Andresen
ja@graenseforeningen.dk, tlf. 4043 7008

Generalsekretær

Knud-Erik Therkelsen
ket@graenseforeningen.dk, tlf. 2023 1984

Grænseforeningens formål

Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænseforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænseforeningens værdier

Grænseforeningen er en vigtig folkelig basis for den danske stats støtte til det danske mindretal i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske interesser.

Grænseforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Jens Andresen, Løgumkloster

1. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

2. næstformand: Per Grau Møller, Nr. Lyndelse

Region Syddanmark

Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Kirsten Rykind-Eriksen, Randbøldal
Else Tornbo, Sønderborg

Region Midtjylland

Bo Trelborg, Tarm
Karen-Margrethe Møller, Randers

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen, Aalborg
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland

Lars Bjerre, Næstved
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden

Niels Jørgen Heick, Hillerød
Erling Rørdam, Hørsholm

Ressourcepersoner

Per Paludan Hansen, Frederiksberg
Peder Damgaard, Kollund
Steen Bo Frandsen, Hannover

Grænseforeningen Ungdom

Max Kahrmann, København
Patrick Løvenskjold von Wildenrad, København

I traditionel dansk stil er den hvide mur omkring den sønderjyske kirkegård i Braine beklædt med røde teglsten.

FALDNE SØNDERJYDER MINDES I FRANKRIG

100-året for Første Verdenskrigs afslutning markeres 11. november på den sønderjyske kirkegård i Frankrig. Det sker formentlig med deltagelse af Prins Joachim og Prinsesse Marie

Af Sebastian Schlüter Jacobsen

Den 11/11 klokken 11 markeres det rundt omkring i Europa, at det officielt er 100 år siden, Første Verdenskrig blev afsluttet. På Den Sønderjyske Kirkegård i den fransk by Braine i Nordfrankrig bliver krigens afslutning markeret ved en mindegudstjeneste med deltagelse af formentlig Prins Joachim og Prinsesse Marie, borgmestre eller viceborgmestre og andre ansvarlige fra alle sønderjyske kommuner og Esbjerg, Vejen og Kolding samt Slesvigske Musikkorps.

Den Sønderjyske Kirkegård i Braine, der har været Haderslevs venskabsby siden 1956, bliver forvaltet af Den Sønderjyske Fonds Mindelegat, Haderslev kommune, med Claus Dall som administrator. Han fortæller, at 79 faldne sønderjyder er begravet på kirkegården, og andre mindes på tavler med navn og hjemsohn.

“Den sønderjyske kirkegård i Braine er et mindested for alle faldne sønderjyder fra Første Verdenskrig. De kæmpede for en sag, der ikke var deres”, siger Claus Dall, hvis farbror er nævnt på en af mindetavlerne på kirkegården.

ET DANSK SØNDERJYLLAND

Den sønderjyske kirkegård i Braine blev indviet den 15. juni 1924 med 50 grave og senere kom

yderligere 29 grave til. Det skete, efter at der i årene efter Første Verdenskrigs afslutning var blevet udtrykt ønske om, at de dansksindede sønderjyder, der var faldet i krigen, skulle have deres egen kirkegård. Man mente, at de egentlig ikke kæmpede for Tyskland, men for et dansk Sønderjylland.

Da kirkegården i Braine blev renoveret i 2013, blev der opstillet ti mindetavler med navnene på de 5323 faldne sønderjyder fra det område, som efter folkeafstemningen i 1920 blev genforenet med Danmark. Med mindetavlerne ønskede man at markere, at i døden er alle lige, fortæller Claus Dall, der i et samarbejde med nu afdøde Inge Adriansen, der var museumsinspektør på Sønderborg Slot, tog initiativ til mindepladerne.

“Inge Adriansen og jeg blev enige om, at tiden nu var kommet til forsoning. Den forfærdelige krig var nu kommet på afstand, og derfor er alle sønderjyder nævnt på mindetavlerne, uanset om de følte sig danske eller tyske”, siger Claus Dall.

Ud over Den Sønderjyske Fonds Mindelegat bliver den sønderjyske kirkegård i Braine støttet af alle sønderjyske kommuner med 12.000 kr. om året. Ellen og Ove Arkils Fond støtter kirkegården i Braine med 15.000 kr. om året. ●

POST

PP

DANMARK

Sorteret Magasinpost
ID-nr. 42138